

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

KAIS. KÖN. HOF

BIBLIOTHEK

66.746-A

Neu-

Österreichische Nationalbibliothek

+Z226451106

Digitized by

Google

Ч И Т А Л Ь Н Я .

НАРОДНЫЙ РУССКИЙ

И

ИСТОРИЧЕСКИЙ

К А Т Е Х И С Ъ .

Издавъ

Михаиль Бѣлоусъ.

66746-А.

КОЛОМЫЯ 1874.

Черенками Михаила Бѣлоуса.

Русинъ - Славянинъ.

Вопросъ. Що ты за чоловѣкъ?

Отвѣтъ. Я Русинъ або русскій чоловѣкъ и Славянинъ.

В. Що то значить Славянинъ?

О. Славяниномъ называеся каждый той, кто русскимъ або подобнымъ до русского языкомъ говоритъ, н. пр. польскимъ, чешскимъ, сербскимъ и прч.

В. Богато есть языкѣвъ славянскихъ?

О. Языкѣвъ славянскихъ есть тѣлько, кѣлько и народѣвъ славянскихъ.

В. Богато есть народѣвъ славянскихъ, где они живутъ, и котрѣ они?

О. Народы славянскѣ занимаютъ великѣй обшаръ всхѣдной, середнѣи и полудневой Европы, и дѣлятся на всхѣдныхъ (восточныхъ), на западныхъ и полудневыхъ (южныхъ).

В. Котрѣ Славяне належатъ до всхѣдныхъ (восточныхъ)?

О. До всхѣдныхъ або восточныхъ Славянъ належить народъ русскѣй, наибѣльшѣй изъ всѣхъ

славянскихъ и всѣхъ европейскихъ народѣвъ.

В. Котрѣ Славяне належатъ до западныхъ?

О. До западныхъ Славянъ належатъ: Поляки, Чехи; Моравяне и Словаки.

В. Котрѣ Славяне належатъ до полудневыхъ або южныхъ?

О. До полудневыхъ або южныхъ Славянъ належатъ: Сербы, Кроаты и Болгары.

В. Чи суть еще якѣ инші народы славянскіи?

О. Суть еще маленькіи славянскіи народы, помѣшаніи съ Нѣмцами, а то: 1) Словенцѣ або Краинцѣ въ австрійскѣй державѣ; 2) Кашубы въ Прусахъ; 3) Лужичане въ Саксоніи.

В. Богато есть всего славянского народа на свѣтѣ?

О. Всего славянского народа на свѣтѣ есть до 98 миліонѣвъ.

В. Кѣлько есть всего русского народа на свѣтѣ?

О. Русского народа есть всего 65 миліонѣвъ, и въ тыхъ припадае 62 миліоны на имперію россійску, а 3 миліоны нашихъ Русинѣвъ въ Галичинѣ, на Буковинѣ и Угорщинѣ.

В. Богато есть всѣхъ Полякѣвъ?

О. Полякѣвъ есть всѣхъ 9 миліонѣвъ и 45 тысячей. Они живутъ по бѣльшой части въ россійской имперіи, такожь у насъ въ Галичинѣ и въ Прусахъ.

В. Богато есть всѣхъ Чехѣвъ и Моравянѣвъ?

О. Чехѣвъ и Моравянѣвъ есть 5 миліонѣвъ и 700 тысячей; они все живутъ въ Австріи.

В. Богато есть Сербѣвъ и Крватѣвъ?

О. Сербѣвъ и Крватѣвъ есть 8 миліонѣвъ и 400 тысячей. Они живутъ отчасти въ Австріи, но наибѣльше въ Турціи.

В. Богато есть всехъ Словакѣвъ?

О. Словакѣвъ есть 3 миліоны и 300 тысячей. Они живутъ въ Угорщинѣ.

В. Богато есть всехъ Болгарѣвъ?

О. Болгарѣвъ есть 6 миліонѣвъ. Они живутъ въ Турціи.

В. Якои вѣры суть тиі славянскіи народы?

О. Различниі славянскіи народы мають и различную вѣру. И такъ належать Россіяне съ изъятіемъ Холмской епархіи, Сербы, Болгары и Русины буковинскій до восточно-православной церкви; мы Русины галицкій, угорскій и холмскій до восточной съ Римомъ соединенной церкви; Поляки, Чехи, Моравяне

и Кроаты и Словенць суть римско-католической вѣры; Словаки и Лужичане по части римской, по части лютерской вѣры.

В. Якого письма уживаютъ Славяне?

О. Славяне уживаютъ двоякого письма: русско-славянскаго и латинскаго.

В. Котрой Славяне уживаютъ русско-славянскаго письма?

О. Русско-славянскаго письма уживае весь русскій народъ, Сербы и Болгары, прочіи же весь Славяне уживаютъ письма латинскаго.

В. Чи повинна бути любовь межи всеми Славянами?

О. Межи всеми Славянами повинна бути любовь, такъ какъ межи членами одной родины.

Народность.

В. Що то есть народность?

О. Народность есть то, чимъ народъ якій рѣзнится отъ другого якого чужого народа, а то наибольше языкомъ, звичаями и обычаями.

В. Якои ты народности?

О. Я русской народности, бо говорю языкомъ русскимъ, пишу русскимъ письмомъ, Бога молю по русски, и тримаюся звичаямъ отцевъ, дѣдовъ и прадедовъ моихъ, такъ свят-

кую свята, люблюся въ народныхъ пѣсняхъ, и музыка и танецъ русскій менѣ изъ всѣхъ наймилѣйшій.

В. Чи повинни мы народнѣсть нашу шановати?

О. Мы повинни народнѣсть нашу шановати, бо коли Господь Богъ всякѣ народы сотворивъ, була Его воля, абы каждый народъ мавъ свѣй рѣдныи языкъ и свои питомѣ звичаи и обычаи.

В. Чимъ наибѣльше объявляеся народнѣсть?

О. Народнѣсть объявляеся наибѣльше языкомъ, якимъ народъ бесѣдуе и пише.

В. А що еще належитъ до признаковъ нашої русской народности?

О. До признаковъ нашої русской народности належитъ такожь и нашъ русскѣй церковный обрядокъ, понеже стало звичаемъ, що кто покинувъ обрядокъ, звичайно покинувъ и народнѣсть свою.

В. Якъ называются тѣи, котрѣ свѣй обрядокъ и свою народнѣсть перемѣняютъ?

О. Тѣи, що свѣй обрядокъ и свою народнѣсть перемѣняютъ, зовутся перекинчиками або перевертнями, и заслугуютъ на погорду.

В. Чимъ объявляеся любовь до русской народности?

О. Любовь до русской народности объявляеся тымъ, если

1) цѣлымъ сердцемъ нашимъ любимо нашъ русскій церковный обрядокъ;

2) если все и всюда лишь по русски говоримо и пишемо;

3) если купуемо и читаемо русскіи книжки и газеты;

4) если все и всюды стаемъ въ оборонѣ правъ и чести русского народа;

5) если всѣми силами стараемъ о поднесеніе добробыту и просвѣщенія межи русскимъ народомъ.

Языкъ - литература.

В. Якимъ языкомъ ты говоришь?

О. Я говорю рѣднымъ моимъ русскимъ языкомъ.

В. Чи на всей русской земли всюда однако по русски говорятъ?

О. Нѣ, не всюда однако, бо русская земля дуже велика, до въ различныхъ сторонахъ различно говорятъ.

В. Колько есть головныхъ нарѣчій русского языка?

О. Головныхъ нарѣчій русского языка есть три:

1) великорусское, 2) малорусское, 3) бѣлорусское.

В. Где говорятъ великорусскимъ нарѣчіемъ?

О. Великорусскимъ нарѣчіемъ говорятъ въ глубокѣй Россіи зачавши ътъ Курской губерніи туды якъ Москва, Новгородъ, Петербургъ и дальше на всхѣдъ и пѣвнѣчь, и на Сибирии.

В. Где говорятъ малорусскимъ нарѣчіемъ?

О. Малорусскимъ нарѣчіемъ говорятъ въ полудневѣй Россіи, на Украинѣ, на Волини и Подѣлю, въ Галичинѣ, на Буковинѣ, Угорщинѣ и въ Холмщинѣ.

В. Где говорятъ бѣлорусскимъ нарѣчіемъ?

О. Бѣлорусскимъ нарѣчіемъ говорятъ на Польсю въ Россіи.

В. Що то есть литература?

О. Литературою называемъ то все, що учении люде списали и выпечатали въ книжкахъ.

В. Яка у насъ есть литература?

О. Наша русская литература дѣлится на три части: 1) на литературу старинну, 2) литературу простонародну и 3) литературу нову книжну.

В. Яка то старинная русская литература?

О. Старинною русскою литературою зовутся книги, писані въ дуже давныхъ часахъ языкомъ русско-церковнымъ, а именно: книги нашѣ церковнѣ; переводъ св. письма; Лѣтопись Нестора; Лѣтопись Волыньска; Правда Русска; опись дороги въ святу землю Даниила Паломника; Поученіе для дѣтей Мономаха, великого князя Кіевскаго; Слово о Данилѣ Заточнику; Патерикъ, т. в. Описанье житія святыхъ Печерскихъ Кіевскихъ, и Пѣснь о Полку Игоревѣ.

В. Чи мають и другі славянскі народы такую старинну литературу, якъ мы?

О. Нѣ, наша старинна литература есть найстарша и найбогатша; а коли въ Польци писали лишъ по латинѣ, нашѣ учені составляли книги на своимъ рѣднѣмъ языкѣ.

В. Якая то литература простонародна?

О. Простонародною литературою называсмо все то, що люде прости не письменнѣ зъ своего розуму уложили, а що люде учені списали и выдруковали, а то: народнѣ пѣсни, пословицѣ, казки и т. д.; такожь и такіи письма и газеты, котрѣ учені люде укладають для простого народа народнымъ нарвчѣемъ, абы

народови удѣлити всякіи потребніи вѣдомости.

В. Що то новая книжная литература?

О. Новая книжная литература, то такіи письма и книжки, котрѣ списанѣи языкомъ ученымъ, такимъ, якій виробився изъ старинной книжной литературы и теперѣшнихъ живущихъ нарѣчій.

В. Чи весь просвѣщенїи народы мають и простонародну и книжну литературу?

О. Весь просвѣщенїи народы мають и простонародну и книжну литературу. Но чимъ бѣльше простой нарѣдъ въ школахъ просвѣщаеся, тогда уступае простонародная литература мѣсце самѣи книжнѣи.

В. Котрый называеся русскїи книжный языкъ?

О. Русскимъ книжнымъ языкомъ называеся той, котрый виробився изъ старого русско-церковного языка, и теперѣ живущихъ нарѣчїи: велико- и малорусского, котрымъ нишутся ученїи книжки и газеты въ Россїи а по части и у насъ въ Галичинѣ.

В. Чи народнымъ нарѣчїемъ можна написати учену книжку?

О. Нѣ, бо простой нарѣдъ не мае тыхъ вы-

раженій, якіи до вышної науки потрібні.

В. Якимъ языкомъ повинні выдаватися книжки и газеты у насъ въ Галичинѣ?

О. У насъ въ Галичинѣ повинні выдаватися книжки и газеты наибольше въ простонароднѣмъ малорусскѣмъ нарѣчію для того, що ходить намъ наибольше о пресвѣщеніе простого народа, котрый не мавъ и не має способности вычитися высшего книжного языка русского.

О т ч и н а .

В. Що то отчина?

О. Отчиною называемъ той край, въ котрѣмъ мы уродилися и выховалися, где живутъ люде говорячі тымъ самымъ, що и мы языкомъ, належачі до той самой нашей церкви и народности.

В. Яка наша отчина?

О. Мы маемъ меншу и ббльшу отчину, и то въ политичнѣмъ и народнѣмъ смыслѣ.

В. Яка наша менша отчина въ политичнѣмъ смыслѣ?

О. Менша наша отчина въ политичнѣмъ смыслѣ есть Русь австрійска, яко належача до дер-

жавы австрійско-угорскои, котрой мы есмо обывателями.

В. Яка есть бѣльша наша отчина въ политичнѣмъ смыслѣ?

О. Бѣльша наша отчина въ политичнѣмъ смыслѣ есть цѣла австрійско-угорска Моначія, въ котрѣй пануютъ цѣсарь изъ славного Габсбургского роду.

В. Яка есть менша наша отчина въ народнѣмъ смыслѣ?

О. Менша наша отчина въ народнѣмъ смыслѣ есть наша червона або галицка, або буковиньска, або и угорска Русь.

В. Яка есть бѣльша наша отчина въ народнѣмъ смыслѣ?

О. Бѣльша наша отчина въ народнѣмъ смыслѣ есть вся велика русска земля.

В. Що то батькѣвщина?

О. Батькѣвщиною называемъ той дѣмъ и той грунтъ, на котрѣмъ мы родилися, где живутъ або жили родитель и родина наша.

В. Чи повинни мы нашу отчину любити?

О. Самъ Господь Богъ вложилъ въ сердце каждого доброго чловѣка любовь до своей родины, до своей рѣднои хаты, до своего рѣд-

ного села або мѣста, до своего рѣднаго краю, до своего народа; отже кто любитъ отчину свою, той исполняе волю Божу и заслуге на честь и похвалу ѡтъ всѣхъ людей.

В. Якъ объявляея любовь къ отчинѣ?

О. Любовь къ отчинѣ объявляея тымъ, если мы всеми силами нашими стараемся пѣднести добро нашей отчины, а въ оборонѣ ея ѡтъ воровѣвъ готовѣ пожертвовати наше здоровье, мастокъ, а навѣтъ и житье.

Народолубіе.

В. Що то народолубіе?

О. Народолубіемъ называея любовь къ своему народу.

В. Чи мы повинні лишь свѣй нарѣдъ любить?

О. Яко христіане повинні мы всѣхъ людей, якѣ лише суть на свѣтѣ, яко нашихъ ближнихъ любить; но такъ якъ кождый отецъ и мати изъ всѣхъ ближнихъ наибѣльше люблять свои рѣдніи дѣти, якъ братья и сестры и вся родина наибѣльше люблятсѣ межи собою, такъ и любовь къ своему народу бѣльша, якъ къ чужимъ народамъ вложена

уже Господомъ Богомъ въ сердце каждого
чоловѣка.

В. Чи по правдѣ всѣ люде люблять свѣй нарѣдъ?

О. Нѣ, бо суть и такіи поганіи люде, котріи для
свого зыску изъ лакомства, або для марной свѣ-
товой чести, або зъ другихъ якихъ причинъ
ѣтрѣкаются своего народа, пристають до чу-
жого, и власному своему народови 'стаются
ворогами.

В. Якъ называются такіи люде, котріи ѣтрѣк-
шися своего народа до чужихъ пристають, а
на своихъ ворогують?

О. Такіи люде называются зрадниками, або
предателями.

В. На що заслугують такіи люде?

О. Такіи люде заслугують на погорду.

В. Якъ обявляеся народолобіе?

О. Народолобіе обявляеся тымъ, если не жа-
луемъ ни труда ни гроша, абы нарѣдъ про-
свѣтити, привести его до пѣзнаня его чоло-
вчешкой и народной чести, его богатства,
моральности, его добра дочасного и вѣчного.

В. Чимъ еще обявляеся народолобіе?

О. Народолобіе обявляеся еще тымъ, если всѣ
ми силами нашими боронимо правъ нашої

церкви и обряда, нашого языка народного маетку, и бѣльше дбаемъ о добро народа, якъ о власне свое добро.

Просвѣщеніе.

В. Черезъ що приходятъ народы до силы, богатства и славы?

О. Народы приходятъ до силы, богатства и славы черезъ просвѣщеніе.

В. Якій нарѣдъ называея просвѣщеннымъ?

О. Той нарѣдъ называея просвѣщеннымъ, у которого въ кождѣмъ и наименшѣмъ селѣ суть народні, а по мѣстахъ высшій школы, где родичи не зѣ мусу, но зѣ доброй охоты дають дѣти до школъ низшихъ и высшихъ, где весь нарѣдъ знае письмо и всякіи потрѣбній науки.

В. Якій нарѣдъ называея непросвѣщеннымъ або темнымъ?

О. Непросвѣщеннымъ або темнымъ народомъ называея такой, що не дбае о науку школьную, що школу уважае не яко добродѣйство, но яко тягарь, где родичѣвъ до посыланья дѣтей до школы ажъ силовати треба, где

наро́дъ не купуе книжо́къ, не закладаетъ би-
 тальной по мѣстахъ и селахъ, и где и тѣмъ,
 но ходиши до школы, потому все, чего нау-
 чилися, забываютъ.

В. Чи наро́дъ нашъ галицко-русскій причисля-
 еся до просвѣщенныхъ наро́дѡвъ?

О. Нашъ галицко-русской наро́дъ не причисля-
 еся до просвѣщенныхъ наро́дѡвъ, бо у насъ
 есть далеко больше неученыхъ, якъ уче-
 ныхъ; суть у насъ еще и такія села, въ
 котрыхъ школы нема: суть у насъ
 такія громады, въ котрыхъ хоть есть школа,
 люде дѣтей безъ силваня на науку не
 посылають.

В. Чи може наро́дѡви непросвѣщенному бути
 добре на свѣтъ?

О. Нъ, бо надъ непросвѣщенымъ всегда паню-
 вали и панують просвѣщеніи наро́ды.

В. Що передъ всемъ потрібно нашому галиц-
 ко-русскому наро́дѡви?

О. Нашому галицко-русскому наро́дѡви передъ
 всемъ потрібно просвѣщенія.

В. Що кождый Русинъ, котрый хоче зватися
 просвѣщенымъ, повиненъ знати?

О. Каждый Русинъ, котрый хоче знатися пресвященнымъ, повиненъ знати:

1. Науку вѣры христіянской, и розумѣти свое церковное набоженъство.
2. Письмо и граматику русску.
3. Науку численя.
4. Географію и астрономію.
5. Исторію.
6. Приредованіе.

Вѣра-обрядъ греко-русскій.

В. Для чего повиненъ каждый Русинъ знати науку вѣры христіянской и розумѣти свое церковное набоженъство?

О. Каждый Русинъ повиненъ знати науку вѣры христіянской для того, що есть христіяниномъ. Якъ нема жида, що не знавъ бы своего жидѣвского закона, такъ не повинно бути и христіянина, чтобы не знавъ закона христіянского. А законъ нашъ христіянскій списаный въ письмѣ святѣмъ и въ книгахъ нашихъ церковныхъ, за то каждый Русинъ яко христіянинъ повиненъ знати цѣле письмо наше святое читати, и добре

разумати свое церковное набоженство.

В. Какъ называется наше церковное набоженство?

О. Наше церковное набоженство называется обрядомъ восточнымъ, або греко-русскимъ, бо походитъ отъ восточныхъ або греческихъ св. отецъ, котри его уложили.

В. Чимъ объявлятися повинна наша вера христіяньска?

О. Вера наша христіяньска объявлятися повинна любовью къ Богу и ближнему.

В. Чимъ оказуемъ мы любовь къ Богу?

О. Любовь къ Богу оказуемъ наибольше тымъ, если Бога все маемъ на памяти и въ сердци, и его заповѣди сохраняемъ.

В. Чимъ оказуемъ любовь къ ближнему?

О. Любовь къ ближнему оказуемъ тымъ, если ему не робимъ ничего такого, чтобы намъ не было мило, якъ-бы намъ кто то робивъ, если всеми силами стараемся ближнему добре творити.

В. Чи повинни мы любити и шановати нашъ обрядокъ греко-русскій?

О. Мы повинни любити и шановати нашъ обрядокъ греко-русскій, бо онъ есть дуже кра-

сний, поважний, нашъ питомий, народный, а дорога память по отцяхъ нашихъ, онъ просвѣщае нашъ умъ и загрѣвае сердца нашихъ до всего добраго и святаго.

В. Чи добре робили Ми Русины, що перемѣняли свой обрядъ греко-рускій на римскій?

О. Не добре робили, бо татимъ дѣломъ они отръкалися и отцѣвъ своихъ, они отръкалися и святахъ, що уложили для насъ Ми обрядки, абымо ихъ въ вѣчній часъ сохранили.

В. Якъ називаються тѣ, що перемѣнили свой русскій обрядъ на римскій?

О. Тѣ, що перемѣнили свой русскій обрядъ на римскій, називаються перевертнями або перекипчиками; они то бѣтали по собѣ недобру славу яко найбільшій протизники и вороги русскої церкви и русского народа.

В. Якъ кождый Русинъ при своей рѣднѣй церкви стояти повиненъ?

О. Кождый Русинъ повиненъ при своей рѣднѣй церкви твердо стояти, якъ дитя при матери своей, и такъ ю любити и шанувати, бо она не лишъ учила отцѣвъ нашихъ и насъ закона Божого, но она сохранила намъ и языкъ нашъ и народность нашу руску.

Грамматика

В. Что такое грамматика?

О. Грамматика — то наука, чтобы правильно говорить, читать и писать.

В. Явнымъ языкомъ повиненъ каждый Русинъ говорить и писать?

О. Каждый Русинъ повиненъ все лишь по русски говорить и писать.

В. Чи маемъ мы причину, встыдаться русско-го языка, якъ то гдехотри нерозумный Русины роблять?

О. Мы не маемъ причины встыдаться русско-го языка, бо то есть языкъ дуже великого народа, нимъ прославляли Бога наши пра-отць, нимъ говорили наши князь и король, бнъ нашъ рѣдний, красный, милый и звучный.

В. Чи маемъ мы любити и наше русске письмо?

О. Наше русске письмо повинни мы любити, бо оно есть для нашего языка наилучше, бо на каждый голосъ мы маемъ отповѣдну букву; и не треба намъ, такъ якъ на цр. Прлякамъ на одинъ голосъ по двѣ або и по чотыре буквы складати. (sz — sz. — szc)

В. Для чего еще повинны мы любить наше русское письмо?

О. Для того, що оно для насъ свято, бо мы одумали его святин Кирилль и Меѳодій, апостоли славянскій, на то, чтобы просвѣтити весь народъ славянскій, и для того отъ сего Кирилла называеся и письмо наше кириллицею.

В. Чи отъ давна мае русский народъ свою литературу и уживае своего русского письма?

О. Уже не за долго буде тысячь лѣтъ, якъ зачалася литература русского народа первымъ русскимъ письмомъ, коли други народы славянскій еще не мали жадной народной литературы, и народного письма, народъ живъ въ грубой темнотъ, а ученіи люде писали чужимъ, латинскимъ языкомъ.

Наука численя.

В. Чи наука численя потребна каждому человеку?

О. Наука численя есть каждому человеку потребна, понеже цѣль житья человека состоитъ на числахъ; числами выражае отъ своихъ

лѣта, свое имѣніе и все свое добро, численемъ учится разуму, познае дѣла Божіи и вынаходитъ всякіи способы улегшити себѣ работу и умножити свѣй маетокъ. Численемъ збогачуеся купецъ и ремѣсникъ и земледѣлецъ; численемъ вынашли люде всякіи машины, численемъ дѣйшли астрономы и того, якъ обертаются небесніи тѣла и якими дорогами кружатъ по незмѣрной небесной просторони.

В. Якъ дѣлится наука численя?

О. Наука численя дѣлится на низшу и высшу.

В. Яка низша наука численя?

О. Низша наука численя така, котрой учать въ низшихъ школахъ, а котра каждому и простому земледѣльцу и зарѣбникови до щоденного житя необходимо потребна.

В. Яка высша наука численя?

О. Высша наука численя така, котрой учать въ высшихъ школахъ, а котра потребна до высшихъ наукъ.

В. Що каждый чоловѣкъ яко добрый и умный госпедаръ повиненъ числити?

О. Каждый чоловѣкъ повиненъ добре числити:
1. свѣй часъ,

2. свои приходы, а
3. свои выдатки.
- В.** Какъ и на що має каждый человекъ числитель свой часъ?
- О.** Каждый человекъ повиненъ числитель свой часъ, бо часъ то добро, котрѣ не стоитъ, но утѣкае, а для того, кто его ужити не умѣе, на вѣки пропадае. Каждый человекъ повиненъ свой часъ такъ розчислитель, чтобы ему его стало для всѣхъ щоденныхъ занятій. Розумный человекъ повиненъ мати свой часъ до сна, до работы, до забавы, до науки и до всего, а николи не повиненъ мати часу до лѣнливости, рознусты и пѣяньства.
- В.** Що повинно бути въ домѣ каждого разумного господара?
- О.** Въ домѣ каждого разумного господара повинна бути книжка доходѣвъ и выдаткѣвъ, въ котру каждый грошъ записоватися повиненъ, абы съ концемъ каждого року добре знавъ, який чистый доходъ принесло ему его поле, его ремесло и т. д.
- В.** Где еще повинны находиться книжки доходѣвъ и выдаткѣвъ?
- О.** Книжки доходѣвъ и выдаткѣвъ повинны на-

и ходитися въ каждой громадѣ, и каждая громада повинна, думать, о томъ, чтобы доходы свои умножити и мати достаточну касу на все свои необходимы выдатки, и заложити себя касу, покличкову, шинкаръ громадскій, чтобы обезпечитися отъ лихвы и голоду.

В. Что еще повиненъ каждый человекъ и каждая громада числится?

О. Каждый человекъ и каждая громада повинны числится, сколько ихъ правъ мишлося на непотребный рачь, на збогаченье, арендарьвъ, гд: шинкаръвъ, и что далеко разумнѣше есть жити въ цѣлковитой тверезости, не марновати на непотребне, ни часу ни гроша, но умножати все свое добро для себе и своих потомковъ.

Географія — Астрономія.

В. Что то есть географія?

О. Географія есть то слово греческы, значитъ оно описанье земль.

В. Что то есть земля?

О. Земля наша вотъ то великая куля, котра разъ на 24. годинъ вертится, докола своей

оси, а разъ на рѣкъ т. е. на 365 дней, 6 годинъ, 48 минутъ и 48 секундъ обѣгаетъ сонце.

- В. Якъ велика наша земля?
- О. Наша зѣмля такъ велика, що абы ея доволѣ объѣхати въ простѣй линіи, треба на то зробити 5,400 миль.
- В. Зъ чого складається поверхня куль земскои?
- О. Поверхня куль земскои складається изъ земля, воды и воздуха.
- В. Що есть въ серединѣ куль земскои?
- О. Въ серединѣ куль земскои есть огонь, якъ то видно изъ того, що суть горы, такъ звани вульканы, зъ котрыхъ въ певныхъ часахъ огонь бухае.
- В. Чи на поверхни куль земскои есть бѣльше земля чи воды?
- О. На поверхни куль земскои есть бѣльше воды, якъ сухои земля, бо вода занимае бѣльше якъ двѣ третини цѣлой поверхни, а земля меньше якъ третину.
- В. Що то воздухъ?
- О. Воздухъ есть то прозрачный плынъ, окружающій цѣлу землю, потрібный до житя водного сотвореня.

В. Явъ высоко сягае воздухъ по-надъ землю въ гору?

О. Воздухъ сягае по-надъ землю близко на 10 миль въ гору.

В. Чи всюда воздухъ однако густый?

О. Воздухъ чимъ выше, тымъ рѣдшій.

В. Чи всюда воздухъ однако теплый?

О. Воздухъ чимъ выше, тымъ зимнѣйшій?

В. Що то вѣтеръ?

О. Вѣтеръ есть то движенье (рухъ) воздуха. Тое движенье повстае зѣ-бтси, що коли въ якѡмъ мѣсци воздухъ огрѣтый теплотою стаеся легшимъ и вносится въ гору, то на его мѣсце тиснеся съ великимъ напоромъ воздухъ зимнѣйшій.

В. Отки бересея на земли день и нѣчь?

О. День и нѣчь бересея зѣ того, що земля разѣ на 24 годинъ вертится докола своен оси такъ, що все одна ен половина бувае въ свѣтлѣ, а друга въ тѣни.

В. Чи всюда однако на земли тепло?

О. Не всюда однако на земли тепло, а где сонце пускае свои лучи просто зѣ горы на землю, тамъ бувае найтеплѣйше.

В. Якъ дѣлятея краи на земли що до теплоты?

О. Край, що до теплоты дѣлается, на почвѣ умереннѣи и студенѣи.

В. До якихъ краевъ належить наша отчина?

О. Наша отчина належить до умеренныхъ краевъ.

В. Отки походить весна, лѣто, осень и зима?

О. Весна, лѣто, осень, и зима походить отъ того, що земля обьгаючи сонце бривою до рогаю разъ пѣвнѣчною половиною, а другій разъ полудневою то до сонця обертаеся, то отъ него отвертаеся, а такъ дѣеся, що коли на пр. мы на пѣвнѣчной половинѣ обертаемся до сонця и у насъ настае весна, въ той часъ люде, жиущіи на полудневой половинѣ, мають осень, а коли у насъ лѣто, у нихъ зима.

В. Що то мѣсяць?

О. Мѣсяць есть небесное тѣло, котрое обьгае нашу землю разъ що 29 днѣвъ, 12 годинъ и 44 минутъ, и въ такѣмъ же часъ обертаеся разъ наоколо своей оси, а вразъ съ нашою землею обьгае сонце, отъ которого и свѣтло мае.

В. Якъ далеко отъ земли до мѣсяца?

О. Отъ земли до мѣсяца есть 50.000 миль.

В. Какъ сила держитъ нашу землю и мѣсяць, что они все въ одной мѣрѣ кружатъ докола земли?

О. Сила тяжести.

В. Где есть таъ сила?

О. Таъ сила есть въ солнци.

В. Якъ велике солнце?

О. Солнце есть мало не повтора миліона разъ больше отъ нашей земли. Наша земля противъ солнца такъ якъ зернышко маку противъ наибольшого яблока.

В. Якъ далеко солнце отъ насъ отдалене?

О. Солнце отдалене отъ насъ больше якъ на 20 1/2 миліона миль.

В. Чи солнце, обертаеся, такожь цабоко своей оси?

О. Обертаеся разъ на 15 дней.

В. Чи докола солнца лишь сама наша земля и мѣсяцемъ обертаеся?

О. Кромь нашей земли обертаеся еще богато другихъ планеть.

В. Якъ называются большіи планеты?

О. Большіи планеты называются: Меркурь, Вепусъ (котрѣ близші до солнца якъ земля),

а Марсъ, Юпитерь, Сатурнь и Уранъ; (котри
вд. дальше отъ сонця якъ земля).

В. Якъ называеся наука, котра учитъ о небесныхъ тѣлахъ?

О. Наука така называеся астрономією.

В. На кѣлько головныхъ частей дѣлится куля земсна?

О. На пять частей: Европу, Азію, Африку, Америку и Австралію.

В. Котра наибольша часть земль?

О. Наибольша есть Азія, где и перші люде сотворені були.

В. Въ котрой части земль жиёмъ мы?

О. Мы жиёмъ въ Европѣ.

В. Чи люде всь на цѣлѣй земли однакі?

О. Люде всь на цѣлѣй земли не однакі, но рѣзнятса отъ себе барвою тѣла, волосьемъ, укладомъ лица, языками, вѣрою и степенемъ просвѣщенія.

В. На кѣлько головныхъ племень або расъ дѣлится весь рѣдъ людскій?

О. Весь рѣдъ людскій дѣлится на 5 головныхъ племень або расъ; 1. расу кавказку, 2. монгольску, 3. маляйску, 4. етіопску, 5. американьску.

В. Какъ выглядятъ люди расы кавказской?

О. Люди расы кавказской мають лице округлаве, носъ узкій, волосье густе, мягке а довге. Тѣло блѣ. До сей расы належимо и мы.)

В. Какъ выглядятъ люди расы монгольской?

О. Люди расы монгольской мають лице плоске, очи малі, одно отъ другого далеко отдалене, носъ широкій, лица выступающі, волосье якъ щетина тверде, рѣдке а гладке, тѣло мѣди-но-жовте.

В. Какъ выглядятъ люди расы маляйской?

О. Люди расы маляйской мають носъ широкій, носдря розчепьреній, уста широкі, волосье мягке, густе и чорне, тѣло темно-буре.

В. Какъ выглядятъ люди расы етіопской?

О. Люди расы етіопской мають носъ короткій, губы грубі, волосье кучеряве а чорне, тѣло цѣлкомъ чорне.

В. Какъ выглядятъ люди расы американьской?

О. Люди расы американьской мають лице широке, волосье гладке, тверде и чорне, тѣло мѣдяной барвы.

В. Чи суть еще дикі люди на свѣтъ?

О. Суть еще дикі люди въ Африцѣ и Австра-

ли, котрой живутъ безъ всякой науки, занимаются только ловами и рыболовствомъ.

В. Чи суть еще людоеды на свѣтѣ?

О. Суть, наибольше на островахъ Австрали.

В. Колько всѣхъ людей на буни-земской?

О. На буни-земской есть около тысячь миллюновъ людей.

В. Колько есть головныхъ языковъ на свѣтѣ?

О. Головныхъ языковъ на свѣтѣ есть семь:

1. славяньскій, 2. германьскій (нѣмецкій, англійскій, шведскій, дуцьскій), 3. романьскій италійскій, французскій, испаньскій и румуньскій), 4. индійскій, 5. семитскій (арабскій, сирійскій, еврейскій), 6. монгольскій, а 7. греческій.

В. Много вѣръ на свѣтѣ?

О. Есть двѣ головнїи вѣры: однобожіе и многобожіе (монотеизмъ и политеизмъ).

В. Що то однобожіе?

О. Однобожіе есть вѣра въ одного Бога. Вѣру тую исповѣдуютъ христїане, жидаы и магомедане.

В. Що то многобожіе?

О. Многобожіе то вѣра поганьска, въ котрой люде поклоняются многимъ выдуманымъ богамъ.

В. Якіи люде зовутся просвѣщенными або цивилизованными?

О. Просвѣщенными або цивилизованными называются тіи люде, котрѣ живутъ по мѣстахъ и селахъ, у котрыхъ есть религія и всякій науки, право и безпеченство житья и мастку, котрѣ занимаются рѣльництвомъ, промысломъ, торговлею и всякими штуками.

В. Въ котрыхъ частяхъ свѣта жіе наибѣльше просвѣщенныхъ або цивилизованныхъ людей?

О. Просвѣщенныхъ або цивилизованныхъ людей жіе наибѣльше въ Европѣ и Америцѣ.

В. Що то есть держава?

О. Держава то край одинъ або бѣльше краѣвъ поѣдъ однимъ всеѣльнымъ правительствомъ.

В. Якіи суть державы?

О. Державы суть або монархичніи, або републиканскіи.

В. Яка держава называеся монархичною?

О. Монархичною называеся така держава, въ котрой рядить одинъ монархъ: цѣсарь, король або князь.

В. Яка держава называеся републиканскою?

О. Републиканскою або републикою называеся

така держава, въ котрѣй не монархъ, аде рада выбранныхъ людей рядить.

В. Яка держава называея деспотичною?

О. Деспотичною называея така держава, въ котрѣй монархъ самъ дае законы и рядить своею волсю, и передъ никимъ за свои дѣла не ѡтповѣдае.

В. Яка держава называея абсолютною?

О. Абсолютною называея така держава, въ котрѣй дае законы и рядить монархъ съ своими министрами.

В. Яка держава называея конституційною?

О. Конституційною называея така держава, въ котрѣй соймы укладають права, а монархъ затверджуе, и ведля тыхъ правъ рядить.

В. Якіи державы находятся въ Европѣ?

О. Въ Европѣ находятся монархіи и республики.

В. Много республикъ есть въ Европѣ?

О. Республикъ бѣльшихъ въ Европѣ есть три: Франція, Испанія и Швайцарія.

В. Есть въ Европѣ деспотична монархія?

О. Есть одна Турція.

В. Есть въ Европѣ абсолютнѣ монархіи?

О. Есть одна Россія.

В. Якіи всѣ другѣ монархіи въ Европѣ?

О. Всѣ другіѣ монархіи въ Европѣ суть конституційніѣ.

В. Котріѣ они?

О. Австро-Венгерія, 2. Прусы, 3. Нѣмецкій краѣ, 4. Италія, 5. Швеція и Норвегія, 6. Данія, 7. Англія, 8. Португалія, 9. Сербія, 10. Румунія, 11. Бельгія и Голяндія, 12. Черногора, 13. Греція.

В. Кто укладае права въ австро-венгерскѣй монархіи?

О. Въ Австро-венгерскѣй монархіи укладають права соймы краевѣ и дума державна.

В. Що то дума державна?

О. Дума державна то рада въ Вѣднѣ складаючаясь зъ двохъ палатъ зъ низшой и высшой.

В. Кто выбирае депутатовъ до низшой палаты?

О. Депутуваныхъ до низшой палаты выбираютъ выборцѣ изъ краѣвъ: зъ бблшихъ посѣлостей, зъ меншихъ посѣлостей, зъ мѣсть и торговельныхъ палатъ.

В. Кто выбирае депутатовъ до высшой палаты думы державной?

О. До высшой палаты думы державной именуе депутатовъ самъ Цѣсарь.

В. Що то есть соймъ краевый?

О. Соймъ краевый есть рада, состоящая изъ депутованныхъ зъ краю: зъ бѣльшихъ и меншихъ посѣлостей, зъ мѣсть, палатъ торговельныхъ, ректора университета (всеучилища) и епископѣвъ. Соймъ укладае права для цѣлого краю, такъ якъ дума державна для цѣлой державы.

В. Що потреба, абы право, уложене въ соймѣ, мало силу обовязующу?

О. Абы право, уложене въ соймѣ, мало силу обовязующу, потребна санкція т. е. пѣдписа Цѣсаря.

В. Що потреба, абы право, уложене въ думѣ державной, мало силу обовязующу?

О. Абы право, уложене въ думѣ державной т. е. въ низшѣй палатѣ, малу силу обовязующу, потребно, щобъ оно було принате и въ высшѣй палатѣ и санкціоноване Цѣсаремъ.

В. Якихъ депутованныхъ повинни собѣ люде до сойму и думы державной выбирать?

О. Люде новинни собѣ на депутованныхъ до сойму и думы державной выбирать мужѣвъ честныхъ, свѣдѣльхъ, письменныхъ, знающихъ права, и щирыхъ народолобѣвъ.

В. Що то есть бюджетъ?

О. Бюджетомъ называеся обрахунокъ доходѣвъ и выдаткѣвъ державы або краю, повѣта и громады.

В. Що то есть довгъ державный?

О. Довгомъ державнымъ называеся тая сума грошей, котру народы вызычили правительству на потреби державы на якійсь означеный часъ.

В. Що то есть автономія?

О. Автономія значить самоуправненіе, т.е. таке право края, повѣтѣвъ и громадъ, своимъ имѣніемъ рядити и все потребное для себе постановляти.

Исторія всемірна.

В. Що то есть исторія?

О. Исторія есть наука, зъ котрой узнати можна, що люде бѣть початку свѣта ажъ до-теперь дѣляли, що доброго и розумного вынайшли и выдумали, якїи народы на свѣтѣ були и суть, якїи они вѣины и за що провадили, якъ рядилися и чимъ прославились.

В. Якъ дѣлится исторія?

- О. Исторія дѣлится на старинну, середневѣчну и нову.
- В. Котрі народы були найславнѣйші въ старинѣ?
- О. Найславнѣйші народы въ старинѣ були: Индійцѣ, Египтяне, Евреи, Феникіяне, Греки и Римляне.
- В. Для чого тіи народы называються найславнѣйшими?
- О. Бо ѿтъ нихъ весь свѣтъ перенявъ всякі науки; промысль и штуки.
- В. Ѳтъ-коли зачинаеся старинна исторія?
- О. Старинна исторія зачинаеся ѿтъ потопа за Ноя до упадку римской державы т. е. до р. 476. по рождествѣ Іисуса Христа.
- В. Чимъ були славні Египтяне въ старинѣ?
- О. Египтяне прославились, подѣбно якъ Индійцѣ, найбѣльше тымъ, що у нихъ повстали найскорше державы съ стальымъ устройствомъ, и що у нихъ найскорше почала процвитати наука. Прославились такожъ будѣвлями великанскими.
- В. Чимъ праславились Феникіяне?
- О. Своею торговлею съ заморскими краями.

В. Котрый нарôдъ найперше прійшовъ до пôзнанья одного истинного Бога?

О. Нарôдъ еврейскій.

В. Що сталося найважнѣйшого за державы римскихъ цѣсарѣвъ?

О. За державы римского цѣсаря Августа родився Исусъ Христосъ, Спаситель міра.

В. Котрый першій цѣсарь принявъ вѣру Христову и запровадивъ ея въ своей державѣ?

О. Константинъ Великій.

В. Що важного выдумали первовѣчнїи люде?

О. Уже въ першихъ вѣкахъ по сотворенію свѣта и по потопѣ выдумовали собѣ люде мало-помалу оружія до обороны и орудія до ловли и господарки, сперва камѣннїи, потôмъ бронзовїи и желѣзнїи; научилися строити домы, прясти волну и ткати одѣжу, уживати худобу до воженья тягарôвъ и работы; въ пôзнѣйшихъ вѣкахъ выдумали уже и письмо, будовали великїи кораблѣ и пускалися ними далеко на отверте море, вынайшли скло, щепили садовину, добували зъ землѣ металѣ, топили и виробляли зъ нихъ всякїи орудія и украшенїя, и грошїи.

В. Ôтъ-коли зачинаея середновѣчна исторія?

О. Исторія середновѣчна зачинаея ôтъ упадку могутой римской державы, наступившого мало не 500 лѣтъ по рожд. Христ., и тягнеться ажъ до ôткрытія Америки черезъ Христофора Колумба.

В. Чимъ славна середновѣчна исторія?

О. Середновѣчна исторія славна наибôльше всякими дуже важными изобрѣтеніями (выходами) и ôткрытіями.

В. Котрїи були важнѣйшіи изобрѣтенія и ôткрытія въ среднихъ вѣкахъ?

О. Греческіи монахи принесли р. 550 по рожд. Хр. изъ Китая до Европы яечка шовковниці (хробака, що робить шовкъ).

Арабы выдумали спосôбъ робленья цукру р. 850.

Св. Кирилль и Меѳодій уложили нашу славянскую азбуку и начали переводъ св. письма изъ греческого на славянскїи языкъ р. 870.

Уживанье кавы заведено въ Персіи р. 875.

Годинники выдумавъ и зробивъ монахъ Губертъ (що зôставъ потому папою римскимъ подъ именемъ Сильвестра II.) р. 925.

Ноты до музыки выдуманѣ р. 1022.

Вѣтровѣ млыны заведенѣ въ Европѣ р. 1040.

Побѣльшающѣ скла выдумавъ арабъ Аль-Хизенъ р. 1050.

Перша почта въ Франціи р. 1170.

Перша пивоварня въ Голандіи р. 1200; того-же року вынайдено компасъ (таку иглу магнетичну, котра показуе все пѣвнѣчь и полудне; потрѣбна она корабельникамъ на мори; бо изъ неи пѣзнають, въ котру сторону плывуть).

Заведенѣ оловяні фабрики въ Нѣмеччинѣ р. 1226.

Камѣннымъ углемъ палили въ Новѣмъ-Кестли въ Англии р. 1248.

Пергаментъ и гипсъ заведено въ Нѣмеччинѣ р. 1280.

Раймундъ Люллисъ вынайшовъ зеркало р. 1300; сего-жь року довѣдалися Нѣмцѣ ѡтъ Италѣйцѣвъ ѡ игровыхъ картахъ, котрѣ тогды еще рисовалися.

Бертольдъ Шварцъ вынайшовъ стрѣльный порохъ р. 1320.

Уживано першій разъ огнестрѣльного ору-
жія въ битвѣ при Крессі р. 1346.

Вырѣзовано образки на деревѣ р. 1400.

Першій камѣнный мѣстъ въ Парижи р. 1412.

Іоаннъ Гутенбергъ вынайшовъ штуку пе-
чатанья р. 1436.

Вырѣзовано образки на мѣди р. 1440.

Нандульфъ Маля-Тесте вынайшовъ бом-
бы р. 1457.

Першу печатню заведено въ Парижи р. 1469.

Перша цукорна фабрика въ Венеціи р. 1470.

Перша славянска книга „Часословъ,“ пе-
чатаный въ Краковѣ р. 1491.

Христофоръ Колумбъ ѡткрывъ Америку
р. 1492.

Роблено кишенковѣ годинники р. 1500.

Николай Коперникъ ѡткрывъ движенье
землѣ и планетѣ наоколо сонця р. 1506.

Перша дорога наоколо свѣта пѡдъ про-
водомъ Магелана р. 1519. (плыли 1124 дни.)

Испанцѣ привезли зъ Америки тютюнъ
р. 1520.

В. Ѳтъ коли зачинаея нова исторія?

О. Нова исторія зачинаея ѡтъ ѡткрытія Аме-
рики.

В. Черезъ що славна нова исторія?

О. Нова исторія прославилась такожъ великими изобрѣтеніями, высокими науками и штуками, свободнымъ устроеньемъ державъ и забезпеченьемъ правъ народныхъ и обывательскихъ.

В. Якій найважнѣйшій событія описуються въ новій исторіи?

О. Реформація церкви римской черезъ Лютра и французка революція.

В. Що славного выдумали люде въ новѣйшихъ часахъ?

О. Англикъ Уатъ зробивъ першу парову машину; Англикъ Стефензонъ першій паровый вѣзъ (локомоту); Англикъ Фультонъ першій паровый корабель; Американецъ Веніаминъ Франклинъ вынайшовъ громозводи; Америка-нецъ Морзъ усовершивъ телеграфы; Французъ Дагеръ вынайшовъ фотографію, котру усовершивъ Фоксъ-Тальботъ. Такожъ вынайдено множество всякого рода машинъ, усовершено всякіи рукодѣлія и штуки.

В. Якое есть найважнѣйшее событіе новѣйшой исторіи?

О. Найважнѣйшимъ событіемъ новѣйшой исто-

ри єсть знесенє неволѣ, увольненє народѣвъ ѡтъ паньщины, и рѡвнѡсть всѣхъ обывателѣвъ передѣ правомъ выречена и утверждена во всѣхъ просвѣщенныхъ краяхъ.

Народная исторія Руси.

- В. Що учитъ насъ народная исторія Руси?
- О. Народная исторія Руси учитъ насъ о русскѡмъ народѣ, якій бувъ его початокъ, якіи були его всякіи установы, кто нимъ рядивъ и съ кимъ народъ русскій провадивъ вѡйны, и за що, коли и якимъ способомъ розширился межи русскимъ народомъ вѣра христіянска и просвѣщеніе, що дѣялося на всей русскѡй землі ѡтъ початку, якъ память сягає въ книжкахъ, ажъ до нынѣшнихъ часѡвъ.
- В. Чи кождый русскій чоловѣкъ повиненъ умѣти свою народну исторію, и для чого?
- О. Кождый русскій чоловѣкъ повиненъ для того умѣти свою народну исторію, абы знавъ, якъ предки его ѡтчину свою, Русь святую, любили, якъ еи ѡтъ ворогѡвъ боронили своимъ имѣньемъ и своею кровію, якъ пов-

ставали противъ своихъ угнетателей въ оборонѣ своей святой свободы и своихъ церковныхъ и народныхъ правъ, и якъ мы, не-
 ѡтроднїи дѣти нашихъ ѡтцѣвъ, такожь такъ ѡтчину нашу любить, права церкви и народности нашей боронити, славу и честь русско-
 го имени по́дносити все́ми силами повиннїи.

В. Изъ чого можемо научитися народной рус-
 ской исторїи?

О. Народной русской исторїи можемъ научи-
 тися изъ книгъ, въ котрыхъ выложено все,
 що на Руси ѡтъ найдавні́йшихъ часѡвъ ажъ
 до теперъ дѣялося.

В. Кто першїй писавъ русску исторїю?

О. Найдавні́йшу исторїю о початку русского
 народа, о першихъ нашихъ русскихъ князяхъ,
 о принятїю вѣры христїанской, о першихъ
 святыхъ печерскихъ, просвѣтителяхъ ѡтцѣвъ
 нашихъ, написавъ Несторъ, святой чер-
 нець Кїевопечерского монастыря, котрый у-
 меръ около року 1116; по его же смерти
 писали дальшу исторїю другїи черцѣ, а по-
 томъ рѡзнїи ученїи люде ажъ до нынѣшнихъ
 часѡвъ.

В. Чи можуть Русины повеличатися своимъ лѣтописцемъ Несторомъ?

О. Русины могутъ смѣло повеличатися своимъ лѣтописцемъ Несторомъ, бо ѓнъ писавъ руску исторію своимъ власнымъ, всякому рускому чоловѣкови зрозумѣлымъ языкомъ, тогды якъ исторія другихъ народѣвъ писалась на латинскѣмъ языцѣ.

В. Чи великій то край, въ котрѣмъ теперь жіе русскій нарѣдъ?

О. Край, въ котрѣмъ теперь жіе русскій нарѣдъ, дуже великій, бо займае бѣльшу половину цѣлои Европы и простираеся ажъ до Азій.

В. Якѣ племена жили ѓтъ непамятныхъ вѣкѣвъ въ тѣмъ простороннѣмъ краю, що его называемо русскою землею або Руссію?

О. Въ тѣмъ простороннѣмъ краю жили ѓтъ непамятныхъ вѣкѣвъ племена славянскѣ подъ розличными именами.

В. Якъ называлися тѣ племена славянскѣ?

О. Тѣ племена славянскѣ, що жили н. пр. въ лѣсахъ, называлися ѓтъ деревъ Деревлянами (иначе Волянями), тѣ, що жили надъ рѣкою Бугомъ, звалися Бужанами, тѣ що

на широкихъ поляхъ надъ середнимъ бѣгомъ рѣки Днѣпра, звалися Полянми, на всхѣдѣ ѡтъ нихъ жили Сѣверяне, на пѣвнѣчь надъ выжнымъ бѣгомъ Днѣпра, Волги и около озера Ильминья жили Кривичи, надъ Днѣстромъ Тиверцѣ и Угличи, надъ берегами рѣки Оки, Вятчи и Радимичи.

В. Якъ жили и чимъ занималися тѣи славянскіи племена?

О. Въ лѣсахъ живилися звѣриною, ягодами, грибами, на буйныхъ степахъ выпасали худобу и заводили пасѣки, по урожайныхъ ободоняхъ орали и сѣяли збѣже, а надъ ставами и рѣками живилися рыбою.

В. Яка вѣра була у тыхъ старыхъ племенъ?

О. У тыхъ старыхъ племенъ була вѣра поганска; они не знали одного Бога, но поклонялися всякимъ выдуманымъ божищамъ, изъ котрыхъ найстаршого звали Перуномъ.

В. Якіи звычай були у тыхъ старыхъ племенъ?

О. Они любили на однѣмъ мѣстци мешкати, не волочитися по свѣтѣ, якъ где-котрѣ другѣ такъ званѣ кочующѣ народы або номады. Они були добродушнѣи и гостиннѣи, но

якъ прійшло до незгоди съ другимъ племенемъ, то нападалися и нищили одинъ другимъ имѣніе и забирали добычу, въ чомъ и покладали свою найбольшу славу.

В. Якіи еще звичаи були у тыхъ давныхъ племень?

О. Несторъ пише, що Поляне, предки нынѣшнихъ нашихъ Кіевлянъ, були тихій и покôрній, жѣнокъ своихъ и старшихъ людей поважали; у другихъ же племень було иначе. Деревляне, пише Несторъ, жили въ своихъ лѣсахъ якъ звѣрина; молоді люде сходилися у нихъ изъ рôзныхъ сель на игры (забаву), и тутъ забирали собѣ силомоцъ дѣвчата, за котрыхъ потому платили родичамъ вѣно. Вôльно тогды було мати и по двѣ и по три жѣнцѣ, а по смерти мужа мусѣла одна изъ его жѣнокъ ити за нимъ въ могилу. Въ иншихъ мѣстцяхъ мертвецѣвъ палили, а погѣль зъ нихъ збирали въ начинье и ставили по роздорожахъ. Въ памятку помершимъ справляли поминки, такъ звану тризну. Правильного суду у нихъ не було; если одинъ другого убивъ, то свояки убитого мали право и обовязокъ забити убійцю.

В. Яке оружіє мали тіи старіи племена?

О. Деревяный щитъ, коротку ещю и стрѣлы, часомъ намазаніи трутиною.

В. Якъ билися они?

О. Они билися звичайно не гурмою, а розсѣяно.

В. Чи тіи племена мали однакові закони и рядъ?

О. Тіи племена, якъ не мали одного всѣмъ вспѣльного имени, такъ не мали такожь ни однакихъ законѣвъ, ни однакого ряду. Каждое племя жило само собѣ, и рядилося своими старшинами т. е. старшими въ родинѣ або въ цѣломъ родѣ. Тая старшина сходилася разомъ на раду, такъ звану вѣче, на котрѣмъ розсуджовали о дѣлахъ всеи осады, мѣста або цѣлого племени. Мало по малу где-котрїи роды вывыспилися по-надъ другїи и придбали собѣ имя князѣвъ, котрїи предводили на вѣинѣ и мали где-яку власть навѣтъ по дѣ часть мира.

В. Якїи були у тыхъ племенъ славнїи мѣста?

О. У тыхъ племенъ були славнїи мѣста або города (бо огороженїи були валомъ и ровомъ для обороны ѳтъ ворогѣвъ) якъ: Кїевъ, Псковъ,

Витебскъ, Смоленскъ, а mezi всѣми найбо-
гатѣй Новгородъ, що торговлею и промысломъ
процвѣтали и мали свободнѣ свои установы.

В. Чи мали тѣи мѣста якого монарха?

О. Тѣи мѣста не мали нѣякого монарха; були
то ѳтъ никого независимѣ республики.

В. Чи були тѣи мѣста одно съ другимъ въ
якѳй звязи?

О. Тѣи мѣста за для взаимной обороны передъ
нападомъ якого будь ворога зробили mezi
собою звязъ, и жили довѣй часъ въ згодѣ
и добрыхъ знощеньяхъ; але коли mezi ними
повстали съ часомъ колотиѣ, звязъ розѳрва-
лася и наставъ великѣй неладъ.

В. Кто звичайно хѳснуе зъ неладу якогосъ на-
рода або державы?

О. Зъ неладу якогосъ народа або державы хѳ-
снуть звичайно сусѣды; такими-жь сусѣ-
дами славянскихъ племенъ були Варяго-
Руссы изъ-за моря Варяжского (Балтѣйского),
котрѣ на тѣи племена славянскѣ нападали и
забирали, где що имъ нѳдъ руки впалося.

В. Якъ-же тогды порадили собѣ тѣи славянскѣ
племена?

О. Славяне ѳтъ озера Ильменя (Новгородцѣ)
и Смоленщане постановили прикликати кня-

зѣвъ зѣ чужою землѣ, та и послали они по тыхъ-же до Варяго-Руссѣвъ послѣвъ. Р. 862 прійшовъ князь Рюрикъ съ братьями своими Синеусомъ и Труворомъ и съ численною дружиною въ сторону коло озера Ильменя и стали они княжити: найстаршій Рюрикъ поселився въ Новгородѣ, Синеусъ на Бѣлоозерѣ, а Труворъ въ Изборску. Коли-жь Синеусъ и Труворъ по двохъ лѣтахъ померли, то Рюрикъ лишився самъ правителемъ, почавъ панованье свое що разъ дальше розпросторювати и громадивъ племена сусѣднїй пѣдъ однїй законы, пѣдъ одно царство, котре съ того часу стало зватися Русїю, а ѡтъ того пѣйшло такожъ имя „Русины.“

В. Ѳтъ котрого отже року зачинаеся вѣрна русска исторїя и русска держава?

О. Ѳтъ р. 862.

В. Чи Рюрикъ самый пановавъ на цѣлѣй русскѣй земли?

О. Самый ѡнъ не мѣгъ пановати, бо русска земля дуже велика, то пославъ ѡнъ своихъ вытязѣвъ по розличныхъ сторонахъ такъ на пр. до Кїева пославъ Аскольда и Дира,

котрї заняли Кієвъ, но мало по малу стали на свою руку панувати.

В. Довго княживъ Рюрикъ?

О. До року 879.

В. Ктo по нимъ наступивъ?

О. По Рюрику наступивъ Олегъ, що бувъ опекуномъ малолѣтнього сына Рюрикового Игоря.

В. Що важного сталося за Олега?

О. Олегъ покоривъ Аскольда и Дира въ Кієвѣ, котрї добровѣльно не хотѣли ѳтказати-ся ѳтъ власти, и тамъ заложивъ велико-княжескій престоль.

В. Довго пановавъ Олегъ въ Кієвѣ?

О. Ажъ до року 912, а по нимъ обнявъ велико-княжескій престоль Игорьъ, котрого року 945 убили въ вѣйнѣ съ Деревлянами.

В. Ктo княживъ по смерти Игоря?

О. По серти Игоря княжила его жена Ольга, дуже мудра невѣста, яко опекунка малолѣтнього свого сына Святослава ажъ до року 959, а потому обнявъ престоль Святославъ, котрый княживъ ажъ до року 972.

В. Що доброго зробили ти першї русскї князѣ для народа?

О. Ти першї русскї князѣ мало що доброго

зробили для народа, бо они лишъ воювали съ Греками, и старалися заняти прекрасне греческое мѣсто Царьгородъ.

В. Котрый бувъ першій русскій князь, що завѣвъ лучшій порядки въ русскихъ краяхъ?

О. Першій русскій князь що лучшій порядки завѣвъ въ русскихъ краяхъ бувъ святой Владиміръ.

В. Кто то бувъ святой Владиміръ?

О. Святой Владиміръ бувъ сыномъ Святослава, и по его смерти року 972 заѣвъ на великокняжескѣмъ престолѣ. Назвали его для того святымъ, що ѡнъ першій изъ князѣвъ русскихъ vykрестився самъ, а за нимъ vykрестився и весь русскій нарѣдъ, и покинувши вѣру поганскую, пріймивъ законъ христіанскій.

В. Чи заразъ по смерти Святослава занявъ Владиміръ великокняжескій престолъ въ Кіевѣ?

О. Нѣ, не заразъ; бо по смерти Святослава, котрый упавъ въ вѣйнѣ съ Печенѣгами, оставило трехъ сынѣвъ: Ярополкъ, Олегъ и Владиміръ. Они яко погалы одинъ на другого нападали, и Ярополкъ убивъ Олега, а Вла-

димірь Ярополка, и самъ одинъ оставъ княземъ.

В. Кто навернувь князя Владиміра на вѣру христіянскую?

О. Уже его бабка княгиня Ольга, премудра невѣста, пѣзнала вѣру христіянскую, и выкрестилася въ Царьгородѣ. Владимірь, хоть еще бувъ поганиномъ, но бувъ мягкого сердца, и любивъ свою бабку, и для народа своего бувъ добрый. А що бувъ богатый и гостинный, то до него зѣѣздилися гостѣ и зѣ всякихъ краѣвъ, та приѣздили и греческіи монахи, съ котрыми Ѡнъ любивъ говорити о христіянскѣй вѣрѣ. Такимъ способомъ прійшла ему добра мысль до головы, выкреститися, и повести за собою весь нарѣдъ.

В. Якимъ способомъ то сталося?

О. Лѣтописецъ Несторъ такъ описуе, що князя Владиміра запрошовали до своей вѣры Греки, Латинники, Магометаны (Турки) и Жиды.

Жидѣвъ Ѡтправивъ князь коротко, бо коли спытався ихъ: где ваша Ѡтчина? а они Ѡтповѣли: що мы не маемъ теперь Ѡтчины, бо за грѣхи Ѡтцѣвъ нашихъ мы розѣйшлися по всемъ свѣтѣ, сказамъ имъ: Ну то вы

наказаній Богомъ, хочете, щобы я вашу вѣру принявъ? — Такъ само отправивъ ѡнъ и Туркѡвъ, котрѣ сказали ему, що имъ не вѡльно вина пити, бо повѣдавъ: вино есть веселіе человѣкомъ, не можемъ быти безъ него; а на то, чи греческа чи римска вѣра лучша, зробивъ раду съ своими боярами, котрѣ на то згодилися, щобы выслати въ свѣтъ що найрозумнѣйшихъ мужей, абы придивилися, где вѣра найлучша, и найкрасша ѡтправа. Тѣ послы ѣздили по Нѣмеччинѣ, но римска вѣра имъ не сподобалася, а коли заѣхали до Царьгорода и въ церквѣ св. Софіи побачили ѡтправу, коли самъ патріярхъ служивъ, и наслухалися красного церковного спѣву, то имъ здавалося, що они такой въ небѣ. Греческій царь принявъ ихъ дуже красно, и отправивъ съ дарами и священниками. Коли они повернули до Кіева розказали все, и Владиміръ пѡзнавши еще лучше вѣру христіянскую постановивъ собѣ выкреститися, и выкрестився, а съ нимъ весь русскій нарѡдъ.

В. Чи нарѡдъ русскій охотно принявъ христіянску вѣру?

О. Охотно, бо любивъ свого князя а бѡльше

еще бабу его Ольгу, о котроѣ весь нарѣдъ говоривъ, що она премудра, и що тая вѣра певно мае бути добра, котру она приняла.

В. Котрого року крестився князь Володимиръ?

О. Року 988.

В. Где крестився рускій нарѣдъ?

О. Въ рѣцѣ Днѣпрѣ.

В. А що зробили люде съ своими поганскими божищами?

О. Люде пѣзнавши уже истинну христїанску вѣру повалили свои каменнїи и деревяннїи божища, а найстаршее божище Перуна привязали до кѣнского хвоста, и такъ волочили по мѣстѣ, а потому затопили въ рѣцѣ Днѣпрѣ.

В. Якъ называе церковь св. князя нашего Володимира?

О. Церковь св. называе князя нашего Володимира равноаподстолнымъ, бо такъ якъ Апостолы иншїи народы, такъ Володимиръ рускій нарѣдъ привѣвъ до вѣры Христовои.

В. Коли обходитъ церковь память св. Володимира?

О. Дня 15. юдїя.

В. Що пише Несторъ еще о св. Володимирѣ?

- О. Що ђнъ оженився съ греческою царевною Анною, и ставъ дуже побожнымъ и добрымъ монархомъ, що закладавъ всюда церкви, памятавъ о бѣдныхъ, и бувъ дуже гостинный. Коли справлявъ яку забаву у себе, то казавъ и нарѣдъ угощати питнымъ медомъ.
- В. Кѣлько дѣтей мавъ Володиміръ?
- О. Володиміръ мавъ 12 сынѣвъ, и mezi нихъ роздѣливъ русску землю, бо такій тогды бувъ звычай.
- В. Чи добрый бувъ такій звычай?
- О. Нѣ, звычай такій бувъ дуже погубный, бо бувъ причиною незгоды, зависти и вѣины домашной. А що князь той, що въ Кіевѣ бувъ, звався великимъ княземъ и бувъ найстаршимъ, то кождый радъ бувъ нимъ зѣстати.
- В. Кто зѣставъ по смерти св. Володиміра великимъ княземъ?
- О. По смерти св. Володиміра зѣставъ великимъ княземъ Ярославъ Мудрый.
- В. Чи легко ему було завладѣти престоломъ великокняжескимъ?
- О. Не легко, бо мавъ ђнъ великого врага Святополка, сына Яроподка, котрого Володиміръ за свого принявъ. Той запановавъ

въ Кіевѣ и хотѣвъ запановати надъ всею Русею, а бувъ то дуже недобрий чоловѣкъ, котрый хотѣвъ поубивати всѣхъ своихъ братьей, и напередъ убивъ двоихъ: Борыса и Глѣба, дуже добрыхъ и побожныхъ князѣвъ, а потому еще третого Святослава, Ярославъ прогнавъ Святополка, нарѣдъ русекій назвавъ его окаяннымъ и ѡнъ пропавъ безъ вѣсти. Ярославъ умѣвъ завладѣти и удѣлами другихъ братьей своихъ и занановавъ надъ всею Русею, тѣлько одному Изъяславу оставивъ Полоцкій удѣлъ.

В. Чи то братья Борысь и Глѣбъ тѣ самі, що церковь почитае ихъ святыми?

О. Тѣ самі.

В. Довго пановавъ на Руси Ярославъ Мудрый?

О. Ѳтъ року 1019 до 1054.

В. Для чого назвали люде князя Ярослава Мудрымъ?

О. Для того, що ѡнъ старався о добро всего края и народа, закладавъ мѣста, утверждавъ вѣру христіянску, заводивъ школы и науку, и выдавъ мудрї права, котрї собрали въ книгу пѡдъ именемъ „Русска Правда“. Тое право було первое писаное, бо до него не

було жадного писаного права, а кождый судія гакъ званый тогды ті у н ъ, судивъ ведля своего розуму и своей волѣ, не разъ съ кривдою того, котрого судивъ.

В. Що сталося по смерти Ярослава Мудрого?

О. По смерти Ярослава Мудрого розпалася Русь на малі княжества, такъ зовимі удѣлы. Ярославъ якій бувъ Мудрый, а при смерти тое не мудрое дѣло зробивъ, що землю рускую подѣливъ межи своихъ сынѣвъ, черезъ що сила русского народа роздѣлилася, и мѣсто утверждати добрі права и науку межи народомъ, князѣ воювали одинъ съ другимъ, бо кождый хотѣвъ бути старшимъ, и пановати въ Кіевѣ.

В. Кто наступивъ по смерти Ярослава на великокняжескѣмъ престолѣ въ Кіевѣ?

О. Изъяславъ І.

В. Що славного сталося за панованья Изъяслава І.?

О. За панованья Изъяслава І. заложивъ въ Кіевѣ св. Антоній и Θεодосій Печерскій монастырь подъ именемъ Кіево-Печерскои Лавры. Въ томъ монастырѣ жили многи святі, котрі въ постѣ, молитвахъ и науцѣ пережили свѣи

вѣкъ, и много потрудилися для утвержденья истинной вѣры науки и всего доброго между русскимъ народомъ. Тѣла тыхъ святыхъ почитаютъ въ Кіево-печерскѣй Лаврѣ, и тамъ сходится що року множество народа на поклонѣнъ изъ всеи широкои землѣ.

В. Коли обходитъ церковь память св. Антонія и Θεодосія Печерского?

О. Въ день ихъ смерти, св. Антонія дня 10 юлія, а Θεодосія 3 мая, тогда коли мы обходимъ и память наданой намъ свободы.

В. Чимъ еще славне для насъ панованье князя Изъяслава?

О. Славне еще и тымъ, що за его часѣвъ въ Кіево-печерскѣй Лаврѣ проживавъ високоученый и святой мужъ, Несторъ лѣтописецъ, котрый списавъ першу исторію Руси, а списавъ такъ красно и такъ учено, а такъ по правдѣ, що всѣ ученіи цѣлого свѣта не могутъ досытъ начудоватися, що въ тамтыхъ часахъ, коли така темнота була еще въ цѣлѣй Европѣ, живъ уже на Руси такой ученый писатель, що писавъ не чужимъ, но своимъ питомымъ русскимъ языкомъ.

В. Чи уже заразъ по смерти Ярослава началась незгода межи русскими князями?

О. Нѣ, еще не заразъ началась незгода, бо сыны Ярослава мали еще въ памяти науку своего мудрого ѡтця, и мирно жили съ собою, и слухали всѣ старшого князя, що бувъ въ Кіевѣ; а межи внуками его бувъ одинъ такий, що всю власть надъ другими взявъ въ свои руки, назывався Владиміромъ Мономахомъ по нашому единборцемъ. Онъ навѣтъ короновався, и такимъ способомъ мавъ велику честь и повагу у другихъ христіянскихъ монархѡвъ. Греческій царь Алексей приславъ ему корону и другі ознаки царскіи, и ѡтъ того часу вѡйшовъ въ Россію звычай короновање царей.

В. Що пишуть лѣтописцѣ наші о Владимірѣ Мономахѣ?

О. Пишуть, що то бувъ дуже добрый и дуже розумный монархъ. Якій онъ добрый и розумный бувъ, можна узнати изъ его поученія, котрое онъ составилъ для своихъ дѣтей, а котрое въ цѣлости ажъ до насъ дѡйшло.

В. Якое то поученіе?

О. Цѣле поученіе то довге, но що найкрасше, то варто и спам'ятати:

„Дѣти мои, или инъ кто, слышавъ сію грамотицю, не посмѣйтесь, а пріймѣтъ е въ сердце свое. Первое: страхъ имѣйте Божій въ сердци своемъ, а милостыню твора неоскъднѣ, то во есть начатокъ всякомѣ добрѣ. Не ревнѣй лѣбавнѣющимъ, ни завиди творащимъ беззаконіе. Лѣчше есть праведникѣ малое, паче богатства грѣшныхъ много. Надчиса вѣрнѣй человекѣ, по евангелскомѣ словеси очамѣ оуправленіе, языкѣ оупрержаніе, оумѣ смиреніе, тѣлѣ порабощеніе, гнѣвѣ погѣвленіе, помыслъ чистъ имѣти, поощдаеца на добрыа дѣла. Господа ради.... терпи. моли, оумертви грѣхъ, избавити овидима (покрывдженого), сѣдити сиротѣ, оправдайте вдовицю. Господь нашъ показалъ на враги повѣдѣ трема дѣлы добрыми: поканіемъ, слезами и милостыню. Не лѣнитесь, молю васъ, не забывайте трехъ дѣлъ тыхъ. Паче всего гордости не имѣйте въ сердци и въ оумѣ, но рцѣмъ: смертны есьмы, днесь живы, а завтра въ гробъ... Старыа чти яко отца, а молодыа яко братію. Въ домѣ своемъ не лѣнитесь, ни питью ни иденію не лагодити ни спанью, а рано встанѣте, а орѣжьа

НЕ СНИМАЙТЕ ЗЪ СЕБЕ. ВНЕЗАПНЪ БО ЧЕЛОВѢКЪ ПОГИБАЕТЪ. АЖЪ ВЛЮДИСА, И ПЬАНСТВА И ВЪДДА, ВЪ ТОМЪ БО ДЪША ПОГИБАЕТЪ И ТѢЛО. ЖЕНЫ СВОА ЛЮБИТЕ. НО НЕ ДАВАЙТЕ НАМЪ НАДЪ СОВОЮ ВЛАСТИ. ОЕ ЖЕ ВЫ СТРАХЪ БОЖІЙ ИМѢЙТЕ ВЫШЕ ВСЕГО.

В. Чи варто и намъ спамятати собѣ тѣи слова?

О. Варто, бо въ нихъ есть глубока мудрѣсть для каждого чоловѣка, и красна памятка по нашѣмъ питомѣмъ русскѣмъ князю, що якъ христіянинъ и отецъ списавъ для насъ такую науку.

В. Що еще дальше списавъ Владиміръ Мономахъ въ своемъ поученію?

О. Еще списавъ, що ѡнъ дѣлавъ въ житію своимъ, и якъ Богъ его изъ не одной бѣды спасавъ, за то, що ѡнъ крѣпко вѣровавъ въ Бога. Отъ такъ пише дальше въ своемъ поученію:

„И се вамъ повѣдаю, дѣти моя, трѣдъ свой:” Описуе свои всѣ походы черезъ 13 лѣтъ а на конецъ такъ пише: „Конь дикихъ своимн рѣками свазалъ есмь, тѣра (дикій буйволы) ма два метали на рогахъ и съ конемъ, олень ма одинъ бодалъ, а два лоси

(родъ оденя) одинъ ногами допталъ, а дрѣгій рогами бодалъ, вепрь (дикъ) ма на бедръ мечъ отъжалъ, медмѣдь ми оу колѣна оукѣсилъ, лютый звѣрь скочилъ къ мнѣ на бедра.... и Богъ неврежима ма соблюде. И съ коня много падахъ, головѣ си развихъ дважды, съ юности своей не ваялъ живота своего, не щадилъ головы своей.

На войнѣ и ловахъ, ночь и день, на зною и на зимѣ, не дамъ собѣ оупокомъ, самъ творилъ, что было на добѣ весь на радъ и въ домѣ своемъ; тоже и худого смерди (хлопа, мужика), и оубогыѣ вдовицѣ не далъ есмь сильнымъ обидѣти, и церковного на рада и саджвы самъ есмь при зиралъ. Не хвалю во са ни дерзости своей, но хвалю Бога иже ма грѣшнаго соблюлъ отъ тѣхъ часъ смертныхъ...

- В. Що сталося по смерти великого князя Владиміра Мономаха?
- О. По смерти Владиміра Мономаха недобре дѣялося въ русскій земли. Потомки Мономаха Мономаховичи спорили за Кіевъ съ Ольговичами, т. е. съ потомками Олега Святославича, князя Черниговского. Черезъ

то пустошили они богате мѣсто Кіевъ, такъ, що оно начало пѣдъупадати, и перестало бути головнымъ мѣстомъ цѣлои Руси, а въ пѣвночнѣй сторонѣ надъ рѣкою Клязмою повстало мѣсто Владиміръ въ Суздальскѣмъ княжествѣ, котре стало найсильнѣйшимъ на Руси, и дало початокъ Москвѣ.

В. Кто тогда пановавъ въ нашѣй галицкѣй Руси?

О. Въ нашѣй галицкѣй Руси пановали тогда князь изъ роду Ростислава, котрѣ звалися Ростиславичами.

В. Кто и коли заложивъ мѣсто Галичъ?

О. Мѣсто Галичъ заложивъ Владимірко, сынъ князя Володаря Перемыскаго около 1140 року, и ѣнъ пановавъ въ цѣлѣмъ тѣмъ краю, що звався Червоною Русью, або Галичиною.

В. Коли ѣнъ померъ, и кто по немъ наставъ?

О. Владимірко померъ 1152 року, а по немъ наставъ его сынъ, Ярославъ Осьмомысль, котрѣй прилучивъ до Галичины еще и область люблинскую и берестскую, и розширивъ свое княжество ажъ до чорного моря. Его назвали Осьмомыслѣмъ для того, що ѣнъ бувъ дуже мудрый, и его рады слухали всѣ другѣ рус-

скій князь. За его державы Галичина наша була богата и щастлива и славна на весь свѣтъ. Но той князь въ пѣзнѣйшомъ уже вѣку своемъ тяжко согрѣшивъ, що розправився съ своею жѣнкою, а взявъ собѣ другу Анастасію, и съ нею мавъ сына незаконного Олега. Галичане збунтовалися, спалили Анастасію, а князь мусѣвъ помиритися съ своєю жѣнкою, а по его смерти его першій сынъ Владиміръ обнявъ княжество, но що ђнъ дуже пустый бувъ, то Галичане его собѣ не злюбили, но призвали на галицкій тронъ Романа Мстиславича, правнука Владиміра Мономаха, а ђнъ прійшовъ съ войскомъ, и вигнавъ Владиміра.

В. Що послѣ того сталося?

О. Владиміръ пѣйшовъ до венгерского короля Белѣ, просити о помѣчь. Беля надтягнувъ съ великимъ войскомъ и ѡтбивъ ѡтъ Романа Галичъ, и посадивъ на галицкѡмъ тронѣ свого сына Андрея, а Владиміра взявъ съ собою на Венгры и посадивъ въ вязницю.

В. Добре було Галичанамъ за владѣнія Венгрѡвъ?

О. Дуже не добре, они збытковалися надъ на-

родомъ, конѣ ставили по православныхъ церквахъ, рабовали, и жѣнки безчестили.

В. Що зробили тогды Галичане?

О. Збунтовалися, и прогнали Венгрôвъ, и приймили назадъ Владиміра, що утѣкши зъ Венгерщины съ помочію Нѣмцѣвъ и Полякôвъ прийшовъ назадъ до Галича. Научившись розуму, ôнъ добре рядивъ, но померши року 1198 не лишивъ по собѣ наслѣдника.

В. Кто - жъ по его смерти обнявъ княжество галицкое ?

О. Той самъ Романъ Мстиславичъ Волинскій, правнукъ Владиміра Мономаха, що его перше Венгры зъ Галича выгнали. Ôнъ соединивъ пôдъ свою власть всю найкрасшу землю галицкую и волинскую, и зрôвнявся въ силѣ съ суздальско-московскими князями, своими свояками. Романъ бувъ военного духа, и всѣ его боялися, а галицка наша земля пôдъ его владѣніемъ була богата и славна. До него присылали всѣ владѣтелѣ своихъ послôвъ, и самый папа римскій запрошувавъ его, щобы ôнъ покинувъ вѣру православну, а принявъ латиньску. Но Романъ твердо стоявъ въ вѣрѣ православиôй.

- В.** Коли померъ князь Романъ Мстиславичъ?
- О.** Року 1205. въ Польщи въ битвѣ пѣдъ Завихостомъ. — Ляхи его убили.
- В.** Що сталося по его смерти?
- О.** По смерти Романа лишилися дѣти: Данилко и Василько. Данилкови було чотыре роки, а Василькови два. Мати ихъ, вдова, не могла ихъ оборонити ѿтъ напасти князя овручского Рюрика, що напавъ на галицку землю, и приввавъ собѣ до помочи польского князя Владислава, котрый забравъ уже бувъ мѣсто Владиміръ. Но вдовѣ прійшовъ въ помѣчь угорскій король Беля, котрый выгнавъ Владислава зъ мѣста Владиміра, а Рюрикъ самый повернувъ назадъ до дому.
- В.** Кто опѣкувався малолѣтними сынами Романа?
- О.** Князь Владиміръ и Романъ Игоревичи, внуки Ярослава Осмомысла. Владиміръ бувъ въ Галичи, а Романъ въ Звенигородѣ. Потому они призвали еще двоухъ братьей своихъ: Святослава и Изъяслава, то Святославъ усѣвъ въ Владиміръ Волинскѣмъ, а Изъяславъ въ Теробовли.
- В.** Чи добре они опѣкувалися малолѣтними сынами Романа?

О. Не добре, та прийшло до того, що вдова му-сѣла утѣкати зъ меншимъ сыномъ до Польщи до короля Лешка Бѣлого, а Данила старшого принявъ венгерскій король Андрей.

В. Довго пановали тїи лихї опѣкуны Игоревичи въ галицко-володимірскѡй землі?

О. Не довго, бо коли они 500 русскихъ боярь убили, щоби противъ нихъ не бунтовалися, то король Андрей венгерскій и король польскій Лешокъ Бѣлый прийшли съ войскомъ, и пѡдъ Звенигородомъ побили Игоревичѡвъ, а молодой десятилѣтній Данилко вернувъ на отеческій тронъ, но Галичане не хотѣли его и его матеръ слухати, выгнали ихъ, а обѡбрали собѣ княземъ боярина Володислава.

В. Довго пановавъ Володиславъ?

О. Лишь черезъ лѣто, его прогнали польскій король Лешко Бѣлый и угорскій Андрей, и заняли Галичину для себе, назначивши Коломана, сына Андрея, пятьлѣтнього, на князя, котрого заручили съ Саломеею, дочкою Лешка Бѣлого, трилѣтною. Перемышль взявъ король польскій Лешко для себе, а Данилкови и Василькови дали лишь одинъ Владиміръ Волынскій (мѣсто).

- В. Чи добре було руському народови пѣдъ венгерскимъ и польскимъ панованьемъ?
- О. Не добре, бо Венгры и Поляки переслѣдовали вѣру руську и заводили латиньску силомѣць.
- В. Кто тогды избавивъ руськую землю нашу ѳтъ чужинцѣвъ?
- О. Славный князь изъ далекого Новгорода, Мстиславъ Удалый. Онъ побивъ Венгрѣвъ въ Галичинѣ, а Данило и Василько выгнавъ Полякѣвъ изъ Владиміра. Мстиславъ Удалый занявши Галичъ закликавъ до себе Данила, и оженивши его съ своею донькою Марією, ѳтдавъ ему Владиміръ, а самъ у насъ въ Галичи пановавъ славно и мудро ажъ до року 1227, коли добровѣльно зъ Галича уступивъ, зробивши такое нерозумное дѣло, що ѳтдавъ дочку свою за венгерского королевича Андрея и ѳтступивъ ему галицке княжество.
- В. Що сталося за державы Мстислава Удалого?
- О. Татаре якъ саранча, въ великомъ множествѣ напали на нашу землю, пустошили, грабили и палили все и убивали нарѣдъ або брали въ неволю. Руська земля дымилася всюда огнями и покрывалася могилами. Нужда

и голодъ, страхъ и плачь розлягалися по всей русскôй земли. Нашî русскîй князь собрали свои войска, и рушили противъ Татаръ надъ рѣку Калку, где була року 1224 велика битва, но Татаре перемогли. Року 1240 надтягнувъ Батый, татарскîй вождь съ 11. ханами и 600.000 войскомъ пôдъ Кіевъ, и облягъ его густою хмарою. Кіевляне заперши брамы боронилися, а потому, коли Татаре заняли мѣсто, они заперлися въ десятинной церквѣ, но Татаре церковь розбили и збурили и нарôдъ поубивали. Такъ погибла слава и красота нашего старого Кіева, и вся Русь заплакала за нимъ. Ôтъ Кіева пôйшовъ Батый дальшѣ въ Галичину на Угры и въ Польшу, и всюду пустошивъ край.

В. Кто наибôльше заслужився въ той часъ для Руси?

О. Два князь нашî; одинъ изъ Новгорода: Александръ названный Невскимъ (ôтъ рѣки Невы, на котрôй Шведôвъ побивъ), а другîй нашъ галицкîй Данило.

В. Коли обнявъ Данило галицкîй тронъ?

О. Року 1229 выгнавъ Данило Венгрôвъ изъ Галича и запановавъ на своемъ ôтцѣвскôмъ тронѣ.

В. Якимъ способомъ заслужилися тѣи два князѣ для Руси ?

О. Такимъ, що видячи, що роздробленими силами Русь не могла Татаръ перемогчи и русска кровь дармо льялася, они, абы не дати пустошити краѣвъ русскихъ, робили съ Татарами угоду. Татаре хоть були невѣрнѣи бисурмане, но то мали до себе, що они не губили русскои христѣянскои вѣры и обрядкѣвъ.

В. Що еще доброго зробивъ нашъ князь Данило для Руси ?

О. Онъ розширивъ свое панованье ажъ до Кіева и ажъ до Литвы, будувавъ на ново збуренѣи Татарами мѣста, положивъ основанье для мѣста Львова, котре назвавъ ведля имени свого сына Льва, воювавъ съ Поляками, Литовцями и Ятвягами и другими ворогами Руси. И Данилови обѣцювавъ папа римскій Иннокентій помѣчь, щобы лишъ принявъ вѣру римскую, або щобы зробивъ унію, и назвавъ его королемъ, а папы римскіи мали тогды велику власть, бо ихъ слухали царѣ, но князь нашъ не хотѣвъ вѣры православнои ѡтречися, та лучше помирився съ

Татарами. Но то такожъ не послужило ему до добра, бо Татары потому ждали ѡтъ него войска противъ христiянъ Венгрѡвъ и Полякѡвъ, чимъ Данило загрызся и року 1264 померъ.

В. Кому оставивъ князь Данило свое царство?

О. Брату Василькови оставивъ Волицю, а сынови своему Льву давъ Перемышль и Львѡвъ, а другому Шварну Холмъ и Галичъ, а най-молодшому малолѣтному Мстиславу не оставивъ ничего, лишь казавъ слухати стрыя Василька Волицкого. Но Шварно померъ 1270, а Василько 1271 року, а Левъ весь галицкiй край взявъ пѡдъ себе, а брату най-молодшому Мстиславу ѡтступивъ лишь Луцкую землю на Волицю.

В. Що доброго зробивъ князь Левъ для Руси?

О. Онъ умовився съ Татарами, щобы не пу-стошили землѣ русскои, за то зъобовязався платити имъ гарачъ (дань), онъ розширивъ и украсивъ свое возлюбленное мѣсто Львѡвъ, и збудовавъ на горѣ замокъ, ѡтъ которого до теперъ звеса пѣскова гора высокимъ зам-комъ, прозвана ажъ въ послѣднихъ лѣтахъ горою Францъ-Иосифа.

В. Коли и где померъ князь Левъ Даниловичъ ?

О. Въ Спасѣ коло Старого мѣста, где на старѣсть поѣшовъ до монастыря, року 1301.

Тѣло его похоронено въ монастырѣ въ Лавровѣ.

В. Кто наступивъ по его смерти ?

О. Юрій I. Львовичъ, котрый ѡтзыскавши и всю волынскую землю, назвавъ себе королемъ всеи Малои Руси.

В. Якая нова напасть прійшла на Русь за панованья Юрія I. ?

О. Ѡтъ Литвы. Року 1315 литовскій князь Гедиминъ напавъ на Волынь, и при мѣстѣ Владимірѣ прійшло до великой битвы, въ котроѣ убили короля Юрія I.

В. Кто обнявъ панованье по его смерти ?

О. Его сыны Андрей и Левъ II. Андрей старшій бувъ въ Владимірѣ, а Левъ II. живъ въ Луцку. Они готовилися напасти на Гедимина, котрый мавъ вѣйну съ Нѣмцями, но Гедиминъ погодився съ Нѣмцями, ударивъ на русскую землю, побивъ войска Льва II, котрый утѣкъ за Днѣперъ, и пустився на Кіевъ. О 6 миль ѡтъ Кіева прійшло до великой битвы межи его войсками и нашихъ русскихъ князѣвъ: кіевского Станислава,

Олега переяславского, князя Брянского и Льва II., въ котрѣй упали Олегъ и Левъ на поли битвы, а Станиславъ утѣкъ за Днѣперъ до Брянска, а Кіевъ мусѣвъ Гедиминови по́ддаться, и ѓнѣ прозався великимъ княземъ литовскимъ и русскимъ.

В. Що дѣялося тогды въ великой або въ московской Руси?

О. Тамъ бувъ ѓтъ року 1304—1328 славный князь Иванъ Даниловичъ Калита, внукъ Александра Невского, котрый не хотѣвъ давати дани Татарамъ, и задумавъ, щобы можь Татарѡвъ позбутися, всю велику Русь соединити въ одно царство, и прозавъ себе великимъ княземъ всеи Руси.

В. Чому его звали Калитою?

О. Бо ѓнѣ бувъ дуже милосердный, и куды ишовъ або ѣхавъ, за нимъ носыли калиту съ грѡшми, котрыми ѓнѣ обдаровувавъ всякого бѣдного.

В. Чи другі князѣ въ великѡй Руси ему по́ддалися?

О. Мусѣли по́ддаться, бо за нимъ було духовенство и нарѡдъ.

В. Чи панованье литовского князя Гедимина въ Кіевѣ и въ Малой Руси було для насъ добре?

О. Не було зле, бо Гедиминъ освободивъ Кіевъ и малу Русь ътъ татарского ярма, ънъ за- нѣсь науку нашу и языкъ нашъ русскій яко ученый до Литвы, и тамъ розширилося наше русске православіе и русскій языкъ въ цѣ- лой Литвѣ.

В. Що дѣялося тогды у насъ въ Галичинѣ?

О. У насъ княживъ тогды Андрей Юрьевичъ, сынъ убитого князя Юрія Львовича, и Гедиминъ ему не ътнимавъ его царства, но еще посватався съ нимъ, ожинивши своего сына Любарта съ его донькою Бушею, а доньку свою давъ его сынови Юрію II.

В. Коли умеръ князь Андрей Юрьевичъ, и що сталося по его смерти?

О. ънъ умеръ 1324 року, а по его смерти обнявъ княженіе Юрій II. послѣдній изъ князѣвъ нашихъ галицко-владимірскихъ, котрый року 1337 померши, не лишивъ уже ніякого потомства.

В. Кто тогды запановавъ у насъ въ Галичинѣ?

О. Болеславъ Тройденевичъ, князь ма- зовецкій, котрого прикликали Галичане для

того, що він мавъ Марію Юрієвну, доньку Юрія І. Львовича за жінку. Він прийшовъ до нашого краю, но Львовяне не хотѣли его прийняти, ажъ доки не присягъ на евангеліе, що буде вѣру русску шанувати, и що не нарушитъ скарбѣвъ княжескихъ на львѣвскѣмъ замку.

В. Додержавъ своєї присяги Болеславъ ?

О. Нѣ, він ставъ латиньску вѣру вводити и нарѣдъ нѣвечити, и живъ дуже розпущено, за то строили его львѣвскіи Русини на самий празникъ Благовѣщенія 1340 року.

В. Що еще важного сталося того 1340 року ?

О. Того року померли два славні князѣ: Иванъ Калита въ Москвѣ и Гедиминъ въ Вильнѣ.

В. Що сталося съ нашою галицко-руською землею ?

О. Она прийшла пѣдъ панованье короля польского Казимира Великого.

В. Чому она прийшла пѣдъ панованье польского короля ?

О. Бо по смерти литовского Гедимина обнявъ сынъ его Любартъ лишь тую литовско-руську крайну, до котрой Галичина не належа-

да, бо мала свого князя, а що Болеславъ Тройденовичъ по своей смерти не оставивъ ніякого потомка, то король польскій Казиміръ, яко своякъ его, заразъ по смерти Болеслава двигнувся изъ Кракова на нашу Русь, и по тяжкѣй оборонѣ Львова занявъ ей для себе.

В. Чи довго терпѣли Русины панованье Казиміра, и що потому сталося?

О. Не хотѣли терпѣти, та злучилися съ Татарами, и выгнали Полякѣвъ ажъ за Вислу. Но не задовго за намовою папы римского, котрый даровавъ Казимірови десятую часть десятинь костельныхъ зъ цѣлои Польщи на вѣйну, и коли Казиміръ звѣдавъ, що много руского войска року 1349 погибло въ битвѣ пѣдъ Стравою на Литвѣ, где Литовцямъ противъ Нѣмцѣвъ помагали, ѡнъ лѣтомъ того же року, нанявши много нѣмецкого войска, двигнувся на Владимірскую Русь, и захвативъ мѣста Луцкъ, Володиміръ и Берестъ, а по тому и Холмъ, и забравъ всѣ богатства тыхъ мѣсть, потому часть польскои шляхты рушила до нашої Галичины и займила Перемышль. Зъ тамтыхъ мѣсть выцер-

ли польскій войска Литовцѣ, но за то галицка наша Русь упала цѣлкомъ пѣдъ Польшу, пѣдъ котрой владѣньемъ була ажъ до року 1772, коли послѣ подѣлу Польщи припала до Австрiи.

В. Чи добре було нашому русскому народови пѣдъ польскимъ панованьемъ?

О. Не добре, бо польскiи королѣ и шляхта и духовенство не шановали нашихъ церковныхъ и народныхъ правъ, но забравши красну и плодоносну нашу землю, старалися и насилемъ и лестью утримати еи для Польщи, и для того переводили всякими способами нашу шляхту и мѣщанъ, а где-куда и простый нарѣдъ на латинство и польщили край.

В. Якихъ способѣвъ уживали польскiи королѣ и шляхта и духовенство до спольщенья русскаго народа?

О. Они хотѣли выкоренити православную вѣру нашихъ праотцѣвъ яко шизматицкую, забирали маетки нашихъ владыкъ и церквей, не допускали нашихъ владыкъ до соймѣвъ, закладали всюда костелы и кляшторы латинскiи, не допускали Русинѣвъ до нiякихъ урядѣвъ и достоинствъ, всюда ругалися русской вѣрѣ

и рускому языкови и русской народности, чтобы ей такимъ способомъ збродити самымъ Русинамъ.

В. Кто напередъ изъ РусинѠвъ вырѣкся своей православной вѣры и народности?

О. Наша русска шляхта.

В. Чому?

О. Бо шляхта дбала о достоинства и гоноры, а тыхъ за польскихъ часѠвъ въ русскѠй вѣрѣ доступити не було можна.

В. Якимъ способомъ перетягали нашу русску шляхту на латиньску вѣру и польскую народность?

О. Польске духовенство и монахи заводили польско-латиньскіи школы и конвикты, и втягали до нихъ на науку и выхованье сынѠвъ нашихъ русскихъ панѠвъ и мѣщанъ, котрымъ зъ маленькости уже вщѣпили ненависть для своего русского роду и русской вѣры, а такъ сталися зъ нашихъ русскихъ славныхъ родѠвъ Ѡтступники и гонителѣ русской вѣры и народности.

В. Що еще робила польска и перепольщена шляхта и польское правительство и духовенство, чтобы Русь спольщити?

О. Накидали русскому народови неволю, касовали русскій школы; що давно були при кождой церкви, удерживали русскій народъ и русское духовенство въ темнотѣ, зависимости и въ убожествѣ, збытковалися надъ русскою вѣрою и народомъ.

В. Чи такими всѣми способами дався русскій народъ отвести отъ своей вѣры и народности?

О. Нѣ. Лишь шляхта, якъ той збвальный листъ отъ дерева отпала, отпали и мѣщане по большихъ мѣстахъ, якъ тѣ лѣторосли сухи, но народъ т. е. пень самый и съ корнемъ оставъ живой, русскій, и стоитъ еще теперь по больше якъ пятьсотъ лѣтахъ, якъ были его прадеды, вѣрныи своей церкви и своему роду.

В. Що еще придумали Поляки, чтобы Русь привязати до Польщи?

О. Видячи, що Русь насильно не даея спольщити, они придумали унию политичну и унию церковну.

В. Яка то була политична униа?

О. То була така угода, що русскій народъ съ польскимъ на вѣки лучится яко рѣвный съ рѣвнымъ и вѣльный съ вѣльнымъ.

- В. Чи по заключенію такої унії була яка вольність и рівність руському народови?
- О. Нѣ, но еще бѣльшій кривды и гоненія начались.
- В. Що то есть церковна унія?
- О. Такъ якъ политична мала зъ Русинѣвъ поволи зроби́ти Полякѣвъ, такъ церковна унія мала зъ православныхъ поволи зроби́ти латинникѣвъ. Унія церковна значить одна римска вѣра въ двохъ обрядкахъ церковныхъ: рускѣмъ и латинскѣмъ.
- В. Чи наши отцы охотно приставали до церковной унії?
- О. Не охотно, но принужденіи були гоненіями.
- В. Пѣдъ якими условіями прийняли наши отцы унію съ Римомъ?
- О. Пѣдъ тими условіями, щоби обрядокъ нашъ рускій бувъ въ цѣлости задержаний такий, якъ бувъ за православія съ тою тѣлько перемѣною, щоби въ „Вѣрую“ мѣсто: „отъ отца исходящого,“ якъ було изъ первовѣка, говорити римскій додатокъ „отъ отца и сына, исходящого,“ и щоби при літургії вспоминати папу римского.
- В. Чи на тѣмъ поперестало польске правительство и духовенство?

- О. Нѣ, они все бѣльше и бѣльше латиньщили нашъ обрядокъ, и такъ его златиньщили, що ѡнъ теперь на половину уже латиньскій.
- В. Якіи суть забытки латиньства въ нашихъ церквахъ изъ онихъ польскихъ еще часѡвъ?
- О. Находятся у насъ церкви не на вѣсхѡдѣ, но на западѣ олтаремъ оберненіи, въ многихъ церквахъ нема иконостасѡвъ, и олтари суть такі, що до кола нихъ обходу не можна зрѡбити, буває по бѣльше олтарѡвъ по церквахъ, коло олтарѡвъ суть звѡнки, котрыми звонять въ часѣ літургїи, що противится русскому обрядови, заведено кляканье черезъ весь рѡкъ, навѣтъ и въ празникъ воскресенїя, принято монстранціи, где-куда и органы и трубы, измѣнено одежи церковній, заведено наплещники и альбы на спѡсѡбъ латинникѡвъ, мѣсто поясѡвъ іерейскихъ мотузки, фелоны коротшїи, заведено супликаціи и обходы не противъ соньця но ѡтъ соньця. Также настало голенце бороды и стрыженье волося священникѡвъ на спѡсѡбъ римскій.
- В. Чи весь нарѡдъ русскій, що бувъ пѡдъ Польщю, принявъ унію съ Римомъ?

О. Нѣ, не весь, супротивилися ей принятію козаки украинскіи.

В. Що то були за козаки?

О. Козаками звався нарѣдъ такій самый якъ нашъ, малорусскій, жиющий на Украинѣ, въ прекрасной, хлѣбомъ, медомъ и пашею богатой сторонѣ при рѣцѣ Днѣпрѣ, любящій свою ѡтчину, вѣру и свободу надъ все. Козаки мали свое войско изъ всего войска на свѣтѣ найѡтважнѣйшее, по́дъ командою избраного вѡльными голосами гетмана.

В. Котрі були найславнѣйші гетманы козацкіи, що ставали въ оборонѣ православної вѣры и свободы русскаго народа?

О. Найславнѣйшіи козацкіи гетманы були: Павло Наливайко, Петро Конашевичъ Сагайдачный, Павло Павлюкъ, Стефанъ Острияниця, Богданъ Хмѣльницкій.

В. Коли бувъ гетманомъ и чимъ прославився Павло Наливайко?

О. Павло Наливайко бувъ гетманомъ за корола польскаго Жигмунта III., що найгѡрше переслѣдовавъ православну вѣру, а заводивъ на Руси латинство и унію.

В. Довго бувъ Наливайко гетманомъ?

О. Збоставъ 1596 р., а померъ 1597.

В. Якою смертю померъ гетманъ Наливайко?

О. Въ Варшавѣ Ляхи сказали его на страшній муки и на смерть таку, що ему напередъ три дни передъ смертію не дали заснути, но коли ђнъ лишъ задрѣмався, все его катъ обухомъ будивъ, а третого дня всадили его въ мѣдяного вола, пѳдъ котрымъ палили огонь, и живцемъ спекли вразъ съ другими козацкими старшинами: Иваномъ Лободою, Теодоромъ Мазепою и Яковомъ Кизимомъ.

В. Коли бувъ гетманомъ Петро Конашевичъ Сагайдачный, и чимъ ђнъ прославився?

О. ђтъ року 1606. ђнъ найбѳльше воювавъ съ Турками и Татарами, и померъ 1622 р. яко простый чернецъ въ Кіево-братскомъ монастырѣ.

В. Коли и чимъ прославився Павло Павлюкъ?

О. Павла Павлюка избрали козаки гетманомъ року 1633. ђнъ воювавъ съ Ляхами, и легковѣрностію своею впавъ въ ихъ руки. Они сказали его въ Варшавѣ на смерть, здерли му зъ головы живцемъ скѳру, набили голову половою, а потому ѳтрубавши ей ѳтъ тѣла, выставили на крѣпости въ Чигиринѣ.

В. Коли и чимъ прославився гетманъ Стефанъ Остряница?

О. Коли 1638 р. варшавскій польскій соймъ козакамъ ѡтнявъ всѣ ихъ права и свободы, въ мѣстѣ Переяславлѣ выбрали козаки гетманомъ Стефана Остряницу. Онъ выдавъ грамоту до русскаго народа, щобы не вѣривъ Ляхамъ, но оружіемъ добувавъ своей свободы и своихъ правъ. Побивши польское войско пѡдъ рѣкою Старицею, хотѣвъ онъ положить конецъ враждѣ двухъ братнихъ народѡвъ, и хотѣвъ съ Ляхами зрѡбити згѡду, но Ляхи заскочили его въ монастырѣ въ Каневѣ, где онъ прійшовъ на богомолье, зловили и завезли до Варшавы, зрабовавши и спаливши каневскій монастырѣ. Въ Варшавѣ осудили его и его товарищѡвъ на смерть. Намѣстце кары ѡтпроваджовала ихъ процесія польскихъ ксендзѡвъ и мнихѡвъ, намовляючи, щобы они ѡтреклися православної вѣры. Но они не казали ничего, лишь по русски Богу молилися. Гетманѡви и старшинамъ однимъ ломали руки и ноги, и вытягали зъ нихъ колесомъ жилы, другихъ кололи на скрѡзь желѣзными спицами, и садили на палѣ жив-

цемъ, иншихъ зновъ цвяками поприбивали до дощокъ, обливали смолою, и повѣльнымъ огнемъ палили, а иншихъ зновъ порубали на куснѣ.

В. Чи таки страшнѣ муки русскихъ старшинъ довели Польшу до добра?

О. Нѣ. Ненависть Руси для Польши и латинства доходила до крайности. Кровь тыхъ мученикѣвъ була зародомъ розпаденія Польши.

В. Що знаемъ о гетманѣ козацкѣмъ Богданѣ Хмѣльницкѣмъ?

О. Богданъ Хмѣльницкій бувъ за часѣвъ польскихъ королѣвъ Владислава четвертого и Яна Казимира. Тогда бута польской шляхты до того степени розвинулася, що самый канцлеръ Оссолинскій и король Владиславъ IV. радѣ були ей конецъ положити. Богданъ Хмѣльницкій бувъ войсковымъ писаремъ козацкѣвъ, и живъ на Украинѣ въ своей маестности въ Суботовѣ. Онъ бувъ ученый въ всякихъ наукахъ и языкахъ, любивъ дуже Русь свою и ненавидѣвъ польской шляхты. Коли весною 1647 р. выѣхавъ до Черкасъ въ справахъ своей службы, шляхтичъ польскій Чаплинь-

скій напавъ на его имѣнье, запаливъ село, зруйновавъ его будынки, а сына его, 10-лѣт-ного такъ перебивъ, що ѓнъ на другій день померъ, и невѣсту, съ котрою повдовѣвшій Хмѣльницкій мавъ женитися, взявъ собѣ, и казавъ своему ксендзови съ нею собѣ слюбъ дати. Такъ страшно покривдженный Хмѣльницкій удався до старосты до Чигирина, но не найшовши ніякого права, поѣхавъ до Варшавы до сената, а тамъ съ посмѣшками затвердили все на користь Чаплиньского, а коли на конецъ удався ажъ до самого короля, той ему сказавъ: маєте козаки шаблю при боку своемъ, а въ рукахъ самопаль, можете своихъ давнихъ вѣльностей сами собѣ доходити.

В. Що изъ того вышло?

О. Изъ того вышла страшна вѣйна козацкая. Хмѣльницкого обрали гетманомъ, и ѓнъ собравъ велике войско, и рушивъ противъ Польщи призвавши собѣ до помочи Татарѡвъ.

В. Коли и где сточивъ Хмѣльницкій первую битву съ польскимъ войскомъ?

О. У Жовтыхъ Водъ. 1648 р.

В. Чи все козацкое войско пристало до него?

О. Часть одна войска козацкого была еще въ службѣ польской, но Хмѣльницкій промовивъ до нихъ, щобы они всѣ вразъ ишли за вѣру, за свободу, и за весь нарѣдъ русскій, и они услухали, и пристали до него. Начальника своего Барабаша, запроданого Польщѣ, они убили и кинули въ Днѣперь.

В. Коли выпала славна битва Хмѣльницкого у Жовтыхъ Водъ?

О. Дня 6. мая 1648 р. Въ битвѣ тѣй упало около 4000 Полякѣвъ а начальники Стефанъ Потоцкій, Сапѣга, Чернецкій, Шембергъ и Иванъ Выговскій досталися въ козацкую неволю.

В. Где и коли была друга битва Хмѣльницкого съ Поляками?

О. Дня 15. мая 1648 пѣдъ Корсуньемъ. Послѣ корсуньской битвы двинулася уже вся Русь ѣтъ Карпатъ ажъ по Московщину на Польшу. Наставъ для Польши и жидѣвъ недобрый часъ. Хмѣльницкій забегъ вывоувати всему русскому народови его свободу и очистити всю Русь ѣтъ чужины.

В. Якѣ були дальшій походы Хмѣльницкого противъ Польши?

О. Пѣзнимъ лѣтомъ 1648 рушивъ Хмѣльницькій съ своимъ войскомъ на Волинь, а 20 и 21 вересня сточивъ съ польскимъ войскомъ славноу битву надъ рѣкою Пилявкою. Була то славна побѣда, по котроѣ дѣсталися въ руки козакѣвъ множество возѣвъ съ всякими припасами, 80 пушокъ, и около 10 миліонѣвъ золотыхъ польскихъ грошей. Польскіѣ войска утѣкали всѣми шляхами зъ Украины на Львѣвъ до Польщи, а Хмѣльницькій тягнувъ съ своими козаками на Галичину, и остановився при Збаражѣ, въ першихъ дняхъ жовтня 1648 р. где до него приставали наші хлопцѣ въ козаки. Збаражъ пѣддався ему, и 50 пушокъ, множество пороху и другихъ запасѣвъ дѣсталися въ его руки. За намовую Выговского, Поляка, котрый ѣтъ битвы пѣдъ Жовтыми Водами уже ставъ неѣтступнымъ товаришемъ Хмѣльницкого, ѣнѣ хотѣвъ уже повертати назадъ на Украину, но козаки зажадали ити дальше на Польщу, и пѣйшовъ на Броды до Львова. По дорозѣ всюда прилучалися до него наші молодцѣ яко охотники. Пѣдъ Бродами повитали его русскіѣ мѣщане львѣвскіѣ яко освободителя ѣтъ поль-

ского насилія, и ѓнѣ переславѣ черезъ полковника Головацкаго до мѣщанѣ львѡвскихѣ таке письмо: „Прихожу до васѣ Львовяне, яко освободитель русскаго народа; прихожу до столичнаго мѣста землѣ червоно-русскаго, щобы васѣ избавити ѡтѣ ляцкою неволѣ; прихожу по вашому власному желанію, для того, що многіи изѣ мѣщанѣ вашихѣ саміи запрашали мене въ той цѣли до себе. У мене 200,000 мужа войска кромѣ многочисленнаго орды (Татарѣ), но тое войско иде не на васѣ, а на вашихѣ ворогѡвѣ Полякѡвѣ.“ Прійшовши пѡдѣ Львѡвѣ, ѓнѣ его облягѣ своимѣ войскомѣ, но не пустошивѣ его на просьбу Русинѡвѣ-мѣщанѣ, но казавѣ собѣ заплатити контрибуцію 200.000 червоныхѣ, а ѡттамѣ пѡйшовѣ до Замостья. Дня 5. листопада прійшовѣ пѡдѣ Замостѣ, котрый до кола оточеный бувѣ муромѣ и водою. И тутѣ взявѣ ѡтѣ Полякѡвѣ контрибуціи 20.000 червоныхѣ и ѡтступивѣ, не хотѣвѣ бо дальше уже Польци воювати, довѣдавшись, що Поляки избрали по смерти короля Владислава IV. его сына Яна Казимира, котрого ѓнѣ любивѣ и шановавѣ. Року 1649 въ сѣчню приѣхавѣ до Кіева, а ѡттамѣ

выѣхавъ до Переяславля, где всякіи монархи и самый россійскій царь Алексѣй Михайловичъ поприсылали до него послѣвъ. Сюда приѣхали и польскіи комисари. Перекинчикъ-Русинъ Кисель подѣльсь ему ѿтъ короля булаву дорогими камѣнями выбиту, и грамоту, и сказавъ: „Его Величество, король Польци, посилае ясновельможному гетману и всему войску запорожскому свою королевскую милѣсть.“ На то сказавъ одинъ изъ полковникѣвъ козацкихъ: „король якъ король, але вы, короленята, броите много, и наброилисьте, и ты Кисель, кѣсть ѿтъ костей нашихъ, ѿтщепився и приставъ до Ляхѣвъ!“ Хмѣльницкій принявъ булаву и грамоту и подяковавъ.

В. Чи козаки були тымъ довольнѣ, що Хмѣльницкій то принявъ ѿтъ короля?

О. Нѣ, не були довольнѣ. Они говорили: на що, вы, Ляхи, принесли намъ тѣи цѣцьки? Знаемъ мы васъ, хочете насъ зновъ въ неволю забрати! Майте вы собѣ свою Польщу, а наша Русь най намъ останеся.

В. Якъ скѣнчилася тогды тая згода съ Поляками?

О. Коли Кисель лестными словами Хмѣльниц-

кого манивъ, Хмѣльницькій видячи иншого духа у козако́въ, ѿтѣвъ ему коротко: „Вѣйна мусить зновъ начатися. Выверну васъ всѣхъ Ляхѣвъ до горы ногами и подопчу такъ, що будете пѣдъ моими пятами, а на послѣдокъ васъ турецкому султану въ неволю ѿдамъ. Съ тымъ и идѣть собѣ, а бѣльше шкода говорити. Выбью зъ ляцкои неволѣ наро́дъ русскій весь! Сперва я воювавъ за свою шкоду та кривду, теперъ воювати буду за вѣру православну нашу. А ставпи надъ Вислою (коло Кракова) скажу дальнѣйшимъ Ляхамъ: Сидѣть Ляхи, мовчѣть Ляхи! Дукѣвъ, князѣвъ туда зажену, а якъ будуть за Вислою кричати, я ихъ и тамъ найду. Не позѣстане же одного князя ни шляхтюка на Украинѣ, а хоче котрый съ нами хлѣба ѣсти. нехай же войску запорожскому послушныи́ буде, а на короля не брыкае.“

В. Съ чимъ-же одѣйшли польскіи комисари до Польщи?

О. Хмѣльницькій подавъ имъ условія, щобы унія була знесена, щобы митрополить кievскій въ соймѣ мавъ перше мѣстце по примасѣ польскѣмъ, щобы старшина войскова

и цивильна на Руси выбиралася зъ самыхъ благочестивыхъ Русинѣвъ, щобы козаки-запорожцѣ назадъ мали всѣ свои давнїи вѣольности и права, щобы гетманъ козацкїй стоявъ пѣдъ самымъ королемъ, щобы жида съ цѣлони Украины уступили, и щобы перекинчикъ Іеремїй Вишневецкїй не бувъ начальникомъ польского войска.

- В. Чи Польша пристала на тїи условїа?
- О. Нѣ, но зачалася вѣйна на ново, и Хмѣльницкїй запросивъ зновъ до помочи Татарѣвъ.
- В. Где столкнулися войска козацкїи съ польскими?
- О. У насъ въ Галичинѣ въ мѣстѣ Збаражи, где войска козацкїи окопавши свѣи обозъ докола, окружили польскую осаду въ мѣстѣ.
- В. Где выпала головна битва?
- О. Пѣдъ Зборовомъ, где самый король Янъ Казимїръ прїйшовъ съ численнымъ войскомъ.
- В. Яку промову сказавъ до козацѣвъ гетманъ Хмѣльницкїй?
- О. Сказавъ такъ: Молодцѣ! отцы, братья, дѣти простирають до васъ руки и просятъ васъ, освободити ихъ ѣтъ фараонского ярма ляцкого; души замученыхъ Ляхами Русинѣвъ

молять о помсту за ихъ кровь невинно пролитую! Церковь наша, Ляхами поругана и здоптана, взывае до васъ сынѠвъ своихъ, постояти за ню силою козацкою! Однако-жь якъ и безпощадно станете бити ЛяхѠвъ, то не смѣйте поднести руки на самого короля, помазанника божого! Мы воюемъ противъ панѠвъ ляцкихъ, нашихъ мучителѣвъ, котрѣ подвигли короля на насъ мимо его воли. Затѣмъ біючи ЛяхѠвъ, не трогайте одной особы короля, котра передъ лицемъ всѣхъ народѠвъ есть особа священна.

В. Котрого дня була тая славна битва подъ Зборовомъ?

О. Дня 5. августа 1649 року. Була то страшна битва! Козаки несподѣвано напали на ПолякѠвъ, и на пѠвъ милѣ застелили долину польскими трупами. Самой шляхты упало до 6000, не вчисляючи въ то всякихъ паньскихъ слугъ и нанятого войска, котрыхъ упало въ трое стѠлько.

В. Що придумали Поляки въ такѠмъ страшнѠмъ положенію?

О. Придумали Ѡтдѣлити ТатарѠвъ Ѡтъ козакѠвъ, и король пославъ потаємне письмо до хана татарского.

В. Коли скончилася битва зборовская?

О. Ажъ 7. августа. Тогда козаки цѣлкомъ перемогли Полякѣвъ, и самый король впавъ въ ихъ руки, по Хмѣльницкій видячи его въ небезпеченьствѣ, самъ тогда крикнувъ: згода, и перервавъ страшну рѣзню.

В. Що наступило по той битвѣ?

О. Угода зборовска.

В. Яка то була угода?

В. Така, що польскій король съ ханомъ татарскимъ завязали пріязнь. Польща мала татарамъ гарачъ платити по 90.000 золотыхъ рочне, а ханъ мавъ ѳтступити ѳтъ Зборова и Збаража, козакамъ и Хмѣльницкому мавъ король даровати всю вину и войско запорожское мало королеви присягати вѣрнѣсть.

В. Чи Хмѣльницкій приставъ на тую угоду?

О. Нѣ. ѳнъ списавъ свои точки и давъ королеви до пѣдпису.

В. Якія були тіи точки угоды?

О. Точки були такіи, щобы Запорожцѣ мали всѣ свои права и вѣльности, що войска запорожского мае бути 40.000 записаного въ реестръ, щобы за все, що було межи Польщею и Русью, забути, и никто щобы не бувъ караный за

бунтъ, щобы въ тыхъ мѣстцяхъ, где будутъ козаки стояти, не було коронного польского войска, щобы въ земляхъ козацкихъ жидѣвъ не було по арендахъ, щобы митрополитъ кїевскій засѣдавъ въ сенатѣ, щобы всѣ уряды въ русскихъ краяхъ Русинамъ були повѣренїи, щобы Іезуитѣвъ въ русскѣмъ краю не було, и щобы всѣ школы були самї русскїи.

В. Чи було що зъ тои угоды?

О. Не було ничего. Уже коли митрополитъ кїевскій Сильвестеръ Коссѣвъ на основѣ того договора, пѣдписаного королемъ, и стверженого коронною печатью, приѣхавъ до Варшавы до сенату, польскїи бискупы сказали, що не могутъ вразъ сидѣти съ шизматикомъ, и сенатъ ухваливъ, щобы его до сенату не допустити. Зъ другои стороны Хмѣльницкїи не розпускавъ своихъ козаковъ, и маетки польскихъ панѣвъ на Украинѣ роздававъ старшинѣ козацкѣи. Шляхта же польска где могла, начала зновъ збытковатися надъ народомъ. Хмѣльницкїи хотѣвъ здержати козаковъ ѳтъ бунту, котрїи пѣдъ проводомъ славного Ничая, брацлавского полковника, начали на свою руку вѣйну съ польскими

панами, но не мѡгъ здержати, бо Ничай за-
грозивъ Хмѣльницькому, що если ѡнъ нарѡдъ
опускае, козаки выберуть собѣ другого гет-
мана. Стала приготовлятися нова вѡйна.
Хмѣльницькій порозумѣвся съ московскимъ
царемъ Алексѣемъ Михайловичемъ и съ ту-
рецкимъ Султаномъ, що бувъ верховнымъ вла-
дѣтелемъ крымскихъ Татарѡвъ, и коли Татары
надтягнули козакамъ въ помѡчь, прійшло
до великой битвы пѡдъ Берестечкомъ.

В. Коли була тая битва, и якъ повелося нашимъ
рускимъ войскамъ?

О. Битва пѡдъ Берестечкомъ була дня 20. червня
1651 року, и выпала она для насъ неща-
стливо черезъ зраду Татарѡвъ, котрѣ пѡдку-
пленѣ, утекли зъ поля битвы. Козаки дер-
жались мужественно ажъ до 6. липня, но сила
польского войска перемогла. Хмѣльницькій
пустився въ погоню за Татарами, щобы ихъ
завернути, въ войску не було начальника,
Поляки побѣдили.

В. Якъ скѡнчилася тая вѡйна козакѡвъ съ
Польщею?

О. Уже Хмѣльницькій не мѡгъ собрати такого
войска якъ мавъ пѡдъ Берестечкомъ, а По-

лякамъ дуже докучали бунты народа, рабунки и огнѣ, и прійшло зновъ до угоды въ Бѣлой церквѣ, котру Поляки подиктовали.

В. Яка була тая угода?

О. Угоду тую уложивъ панъ Потоцкій, и перекинчикъ Кисель: Що козацкого вѣйска не мае бути уже 40.000, но лишъ 15.000, и тѣи мають стояти лишъ въ кievскѣмъ воеводствѣ въ мѣстахъ и маеткахъ королевскихъ, що гетманъ украинскій мае стояти пѣдъ росказомъ гетмана коронного, и не вѣльно ему съ никимъ а особливо съ московскимъ царемъ заключати союза, що не емѣ съ Татарами вязатися, що тѣи, що зъ Русинѣвъ перейшли на унію або римску вѣру, мають въ ней остати, и що жидамъ вѣльно бути арендарями и посесорами въ добрахъ паньскихъ.

В. Чи козаки пристали на тую угоду?

О. Не пристали, и навѣтъ самого Хмѣльницкого зневажили. Богато народа вийшло въ глубокую Россію, оставивши свою землю и спаливши свое имѣнне, и Хмѣльницкій пѣславъ письмо до московского царя, щобы принявъ козаковъ пѣдъ свою царскую руку, бо Поляки ніякои угоды не додержують.

В. Чи польскій соймъ затвердивъ хоть тую бѣлю-церковную угоду?

О. Нѣ, не затвердивъ, и Хмѣльницкій зновъ зачавъ собирати войска, порозумѣвся еще разъ съ Татарами, и коли ишовъ вѣиною на молдавского Господаря Лупула за то, що не хотѣвъ своей дочки Домны Розанды ѳдати за его сына Тymoша, а Поляки пѣдъ начальствомъ Калиновского, пѣдъ Батогомъ ему дорогу заступили, розбивъ ихъ такъ, що изъ 50.000 польского войска остало живыхъ всего лишь 256 душъ, и молдавскій Господарь не мѣгъ уже ѳтказати своей дочки для его сына.

В. Що зробила Польша по битвѣ пѣдъ Батогомъ?

О. Прислала до Хмѣльницкого комисарѣвъ годитися, и предложила ему такі точки: 1. щобы козаки на всегда ѳтреклися ѳтъ союза съ Татарами, а 2. щобы Хмѣльницкій пѣславъ своего сына яко закладника до Варшавы, а за то Польша даруе козакамъ провину за битву пѣдъ Батогомъ, и нагородить Хмѣльницкого наибѣльшими гонорами и маетками на Украинѣ.

В. Що на се ѳтповѣвъ Хмѣльницкій?

О. Хмѣльницькій на се ђтповѣвъ: съ Татарами я не могу розбѣтися, понеже Ляхи заедно дыббють на то, абы мене и Украину погубити. Сына я не пѣшлю въ закладники для того, що одинъ еще малый, а другій що ино оженився. А що до прощенія для моихъ козаковъ, то они ђтъ Польщи того не пріймутъ, якъ не прійму и я ђтъ неи достоинствъ ни маетковъ. Я предлагаю лишь одно, щобы Польша затвердила угоду Зборѣвску, а нѣ, то съ вами, панове Ляхи, шкода и говорити.

В. Що на то зробила Польша?

О. Выслала зновъ войско на Украину пѣдъ начальствомъ Стефана Чарнецкого, котре побивъ полковникъ козацкій Богунъ пѣдъ Монастырищами. Тогда Польша вступила въ союзъ съ княземъ волоскимъ Радулою и семиградскимъ Ракочимъ, а тѣи выгнали свата Хмѣльницкого Лупула изъ Молдавіи и другого Бурдуца зробили Господаремъ. Хмѣльницькій пѣславъ противъ нихъ сына своего Тymoша съ 20.000 козаковъ, а самъ двигнувся съ 30.000 на Подѣлье противъ Польщи. Прійшовши до Тернополя увѣдавъ, що войска польского и нанятого нѣмецкого пѣдъ на-

начальствомъ самого короля Яна Казимира
 есть коло Глинянъ, не далеко Львова, сверхъ
 60.000.

В. Яку раду зробивъ тогда въ Тернополи
 Хмѣльницкій?

О. Таку, щобы козакѣвъ, що поѣщли на Мол-
 даву, ѡттамъ ѡткликати, щобы собрати еще
 бѣльше войска на Украинѣ, и ударити на
 Польшу, та щобы уприсити московского царя,
 абы Русь зъ пѣдъ польского панства взявъ
 пѣдъ свою руку.

В. Що на то зробивъ московскій царь?

О. Пѣславъ своего посла Репнина - Оболенского
 до Львова, котрый затребовавъ ѡтъ Польщи,
 щобы затвердила съ козаками Зборѣвску угоду,
 а коли король не хотѣвъ на тое пристати,
 оказавъ московскій посоль, що и царь и весь
 великій русскій народъ не дасть пропасти
 православной вѣрѣ, и возме козакѣвъ въ
 оборону.

В. Що сталося съ молодымъ Тymoнемъ Хмѣль-
 ницкимъ въ Молдавіи?

О. Умеръ въ Сучавѣ ѡтъ польской пушочнои
 вужѣ.

В. Що дальше робивъ Хмѣльницкій?

О. Собравъ зновъ великое войско, и прилучи-
лося до него еще 100.000 Татаръ и высту-
пивъ противъ польскихъ войскъ mezi Ка-
менцемъ и Жванцемъ.

В. Чи прийшло тогды до якои битвы?

О. Нѣ, бо польскій король перекупивъ татар-
ского хана, и ѓнѣ зробивъ съ Польщю угоду,
а ѓтступивъ ѓтъ Хмѣльницького. Хмѣльниц-
кій видячи, що не годенъ самый Польщу по-
бити, ѓтступивъ съ своимъ войскомъ, а Татары
кинулися по краю, рабовали и палили мѣста
и села.

В. Якій бувъ конецъ тои несчастной войны?

О. Тақій, що Хмѣльницькій зробивъ велику раду
съ козаками, и пѓддавъ цѣлу Украину зъ
лѣвого берега Днѣпра на вѣки пѓдъ власть
россійскихъ царей, застерегши народови вся-
кіи свободы.

В. Коли померъ Хмѣльницькій?

О. Дня 15. августа 1657 року, а тѣло его ле-
жить въ Суботовѣ. Козаки справили бать-
кови своему славный похоронъ, а ѓтъ плачу
и гуку гармать не було чути и спѣву дяковъ.

В. Що діялося въ другихъ земляхъ русскихъ,
когда остави пѓдъ пановажьемъ Польща?

О. Переслѣдовали вѣру православную, а навѣтъ и уніятску мали въ погордѣ. Коли бута шляхты дѣйшла уже до крайности, въ сто лѣтъ потому еще разъ пѣднявся бунтъ на Украинѣ пѣдъ Желѣзнякомъ и Гонтою. Пролялося много христіянскои и жидѣвскои крови, пропало много имѣнія, ненависть межи Польщею и Русью достигла найвысшой степени, ажъ не за довго по тыхъ страшныхъ рѣзняхъ роздѣлили сусѣды: Россія, Австрія и Прусы, Польщу, и такъ наша Галичина року 1772 прійшла пѣдъ панованье австрійскихъ цѣсарѣвъ.

В. Яке було панованье австрійскихъ цѣсарѣвъ ътъ присоединенія Галичины до Австрій?

О. Панованье австрійскихъ цѣсарѣвъ було все справедливое, и австрійскимъ правамъ маемъ подяковати свободу, просвѣщеніе и всякое добро.

В. За которого австрійского монарха прійшла Галичина пѣдъ Австрію?

О. За цѣсареву Марію Тересію.

В. Що доброго зробила для насъ Русинѣвъ цѣсарева Марія Тересія?

О. Завела справедливый рядъ противъ данной бугы шляхты, заложила для нашихъ : духов-

ныхъ въ Вѣднн семинарію пѣдъ именовъ Барбареумъ, охоронила обрядъ нашъ русскій ѡтъ кривдъ и пониженія черезъ латинникѡвъ и Полякѡвъ.

В. Коли померла цѣсарева Марія Тересія, и кто бувъ ей наслѣдникомъ?

О. Марія Тересія померла року 1780, а по ней наставъ Іосифъ II-й еи сынъ.

В. Яке було панованье цѣсаря Іосифа II.?

О. Панованье цѣсаря Іосифа II. було дуже щирое и справедливое, и славное на цѣлый свѣтъ и на всѣ вѣки. Іосифъ II, знѣсь неволю народа, и давъ народови право власности грунту, за котрый повинности мавъ ѡтбувати ведля певного права. Цѣсарь Іосифъ II. покасовавъ много непотрѣбныхъ монастырей, и заложивъ семинарію въ Львовѣ для образованія духовенства русскаго, и розпорядивъ, щобы языкомъ выкладовымъ для семинаристѡвъ бувъ языкъ русскій. Священникамъ забезпечивъ утриманье изъ религійного фонда. Онъ устроивъ въ Львовѣ и въ Перемышли русскіи консисторіи. Патентомъ изъ 1. септ. 1781 року запевнивъ нѡдданымъ повну захорону ѡтъ всякаго притѣсенія! Патентомъ изъ 20. лист. 1781 р. зрегульовавъ панщину, такъ що не вѡльно було панови

ббльше явъ 3 дни на тыждень бтъ цѣлого, а 1 1/2 дня бтъ половичного грунту роботы жадати. Патентомъ 5. цвѣтня 1782 р. знѣсь поганое рабство (неволю) яке давнѣйше було, що пбдданому безъ позволенья дѣдича не вбльно було женитися, изъ своего села где инде переселитися, до школы ходити, ремесла учитися, и т. д. Патентомъ зъ 16. лип. 1786 р. знѣсь всякїи утяжливї данины, яко то: мытове, комбрне, сольне, священне, гайдучне, столове, грошеве, торгове, жорнове, и т. д. Патентомъ 10. мая 1787 р. дозволивъ пбдданымъ куповати грунта на полную власнбсть и т. д.

В. Коли померъ цѣсарь Іосифъ II.?

О. Року 1790. По немъ наступивъ Леопольдъ II

В. Що знаемъ о панованью Леопольда II.?

О. Онъ коротко пановавъ, лишь до р. 1792 а для насъ Русинбвъ выдавъ добре право, що заказавъ перетягати нашихъ на лат. обрядокъ.

В. Кто по немъ наступивъ?

О. Франць I.

В. Що знаемъ о панованью Франца I.?

О. Онъ обновивъ Митрополїю галицко-русскую, и первымъ митрополитомъ именовавъ Анто-

- нія Ангеловича. Онъ утвердивъ львѣвскую и перемыскую капитулу и именовавъ крылошанъ, заложивъ русскую парафію въ Вѣднѣ, постановивъ въ губерніи львовскѣй референта для справъ церковныхъ, и розширивъ семинарію вѣденъскую для 16 питомцѣвъ изъ Галичины. За часѣвъ Франца І. була французка вѣйна, въ котрѣй Русь наша пѣдъ проводомъ митрополита Ангеловича и офиціала Мих. Гарасевича вѣрностью своею для Австріи прославилася на весь свѣтъ. Франць І. померъ 1835 р.; по немъ наставъ Фердинандъ І.
- В. Чимъ прославилося панованье Фердинанда І.?
- О. Найбѣльше наданьемъ свободы народамъ, и знесеньемъ панщины патентомъ изъ дня 3. мая 1848. Цѣсаръ Фердинандъ тогоже року ѣтступивъ тронъ австрійскій братаничови своему Франць Іосифу І.
- В. Що знаемъ о панованью Франць Іосифа І.?
- О. Франць Іосифъ покоривъ революцію и утвердивъ свободу. Намъ Русинамъ даровавъ згарище академическое, на котрѣмъ мы поставили нашъ „Народный Домъ.“ Пѣдъ его мудрымъ конституційнымъ рядомъ выдаются все лучшій и справедливѣйшій права.

В. Що найбільше двигнулося за панованья Франца Іосифа І.?

О. Просвѣщеніе и промысль.

В. Якъ повинні мы Русины ужитковати зъ теперѣшнихъ свободныхъ конституційныхъ правъ?

О. Такъ, щобы все выше поступати въ наукахъ, выкорѣнювати давні погані звичаи, пиянство, лѣннество, улучшати господарство, закладати касы и читальнѣ по селахъ и мѣстахъ, выбирати собѣ до радъ и соймѠвъ щирыхъ и ученыхъ РусинѠвъ, дбати и упоминалися о свои права, и все и всюда не яко давнимъ невѠльникамъ, но яко достойнымъ обывателямъ австрійской державы являтися, щобы заслужити собѣ на честь въ свѣтѣ.

Новѣйшая исторія галицкой Руси.

В. Отъ коли зачинаеся новѣйшая исторія галицкой Руси?

О. Отъ р. 1848. коли народамъ австрійскимъ надана была конституція, т. е. таке право, що народы сами черезъ своихъ денутова-

ныхъ укладають собѣ права и законы въ соймахъ, и кождому народови ѳтъ тогды було свободно плекати свѣй народный языкъ и розвивати свою народность.

В. Якъ заставъ насъ Русинѳвъ той 1848 рѳкъ свободы?

О. 1848 рѳкъ свободы заставъ насъ цѣлкомъ неприготовленыхъ. Якъ пѳдъ Польщю руска вѣра и народность була зневажена, такъ и пѳдъ австрійскимъ правительствомъ знали Поляки всюда зробити собѣ перевагу, а о правахъ народнихъ Руси никто и не згадавъ лишъ поединокѣ ученіи и простый нарѳдъ сохраняли народное свое чувство, и церковь була единымъ его прибѣжищемъ.

В. Котрѣ ученѣ нащѣ галицкіи розбудили своими письмами любовь къ русской народности?

О. Першѣ були: Михайль Гарасевичъ, офиціалъ у св. Юря въ Львовѣ, и Денись Зубрицкѣй, що писавъ историчнѣ книжки. Имъ належитъ заслуга, що въ першѣй день свободы 1848 р. Русь пѳднесла свѣй голось противъ польского, що то не польскѣй край, и сказала: Я жѣю, еще я не убита, то русскѣй край!

В. Чимъ проявила Русь свое народное пробужденіе ѳтъ 1848 р.?

О. Коли Поляки говорили о возстановленію старої Польщі, и заводили гвардію въ Львовѣ и по другихъ мѣстахъ, Русь була вѣрна своему монарху, и найперше старалася о просвѣщеніе народа. Тогдашній предводителъ нашъ, межи котрыми найславнѣйшій бувъ владыка Григорій Яхимовичъ и Михаилъ Куземскій, вырбили русскому языкови право въ школахъ, въ судахъ и въ урядахъ. Въ Львовѣ завязалася „Головна Русская Рада,“ котра допоминалася о нашій народній права, и общество: „галицко-русская Матица,“ для издаванія и розширенія книжокъ русскихъ. На внесеніе о. Трещаковского занесено просьбу до Цѣсаря, щобы даровавъ згарище, где була академія, що згорѣла при бомбардованью Львова. Народнѣсть русская розвивалася, и духъ русскій оживавъ. Польска партія не хотѣла признати, що Русь есть на свѣтѣ, а не маючи оружія ей побѣдити, взялася до клеветъ, що Русь галицка не вѣрна своему монарху, а предводителъ ей перекупленій ътъ Россіи. Взявши власть въ свои руки и маючи бѣльшѣсть въ Львѣвскѣмъ соймѣ, позаводила зновъ всюда польщину, а рущина выперта изъ

высшихъ шкôль, а по урядахъ заведенный урядовый польскій языкъ.

В. Кому приписати вину, що Русь не удержалася при своихъ правахъ?

О. Тому, що Русь галицка не мае бôльшости въ львôвскôмъ соймѣ, и темнотѣ и рôвнодушю русского народа, що на заступникôвъ своихъ до соймовъ выбиравъ нещирыхъ Русинôвъ, но такихъ, у котрыхъ русского сердца и чувства не було, або темныхъ, неученыхъ, котрѣ дармо занимали такое важне мѣстце, або еще и служили противнôй партіи на шкоду своей народности.

В. Яка еще друга причина, що Русь потеряла свои народнѣ права?

О. Тая, що о свои народнѣ права нарôдъ не упоминався, но на все мовчавъ, що громады наши рускѣ у себе провадятъ всяки свои дѣла по польски, що Русины пишутъ до урядôвъ не по русски, но по польски, що и всякѣи письма, на пр. угоды, интерцизы и пр. составляютъ по польски, а такъ даютъ польскôй партіи доказъ до рукъ, що тутъ не рускѣй, но польскѣй нарôдъ жѣе, а Руси нема на свѣтѣ.

В. Якимъ способомъ може Русь галицкая на-
задъ ѳтзыскати свои ѳтвѣчнѣ народнѣ права
и прійти до значенія политичного ?

О. 1. Если просвѣщеніе розширится въ цѣлой
масѣ галицко-русского народа. 2. Если кож-
дый Русинъ цѣлымъ сердцемъ и всѣми силами
буде обставати за своими народными правами,
и о тѣи упоминатися все и всюда. 3. Если
на заступникѣвъ своихъ до радъ громадскихъ
и повѣтовыхъ, и до сойма львѣвского и до
думы державной буде избирати людей щи-
рыхъ, народолюбныхъ и ученыхъ. 4. Если
каждый Русинъ буде знати свою исторію,
давнѣйшу и нову, если буде всpirати всѣми
своими силами русску литературу, и присту-
пить яко членъ до русскихъ заведеній, котри
стараются о просвѣщеніе и добро русского
народа. 5. Если каждый Русинъ буде ста-
ратися пѳднести богатство народа черезъ
тверезѣсть, розумнѣйшу господарку, заведеніе
касъ громадскихъ, и всякѣ добрѣ установы.

О галицко-русскихъ заведеніяхъ и обществахъ (товариствахъ).

В. Якѣ русскіе заведенія существуютъ въ галицкой Руси?

О. Въ галицкой Руси существуютъ слѣдующіе народніе заведенія:

1. Институтъ Ставропигійскій въ Львовѣ.
2. Народный Домъ въ Львовѣ.
3. Воспиталище (або бурса) для бѣдной учащейся молодежи въ Коломыѣ.

В. Якѣ суть въ галицкой Руси народніе общества?

О. Русскіе народніе общества, суть слѣдующіе:

1. Общество „Русская Рада“ въ Львовѣ.
2. Общество „Галицко-русская Матица“ въ Львовѣ.

3. Общество „Просвѣта“ въ Львовѣ.

4. „Академическій Кружокъ“ въ Львовѣ.

5. „Основа“ въ Вѣдни.

6. „Сѣчь“ въ Вѣдни.

7. „Побратимъ“ въ Львовѣ.

8. „Помôчь“ въ Подгайцахъ.

Завязуется еще 9. чоловіколюбное общество „Михаила Качковского“ въ Коломыѣ.

В. Що то за общество „Русская Рада“ въ Львовѣ?

О. Общество „Русская Рада“ въ Львовѣ есть соединеніе русскихъ народолюбцевъ изъ цѣлого краю для охраны правъ русскаго народа. Члены того общества платятъ по 30 кр. мѣсячно. Русскій нарѣдъ въ всѣхъ важныхъ справахъ, на пр. при выборахъ послѣвъ повиненъ неотмѣнно слухати ухвалы „Русской Рады“.

В. Що то есть „Ставропигійскій Институтъ“ ?

О. „Ставропигійскій або крестовоздвиженскій Институтъ“ есть то братство при церквѣ Успенской (волоской) въ Львовѣ, котрое давно за Польци завязалось въ цѣли обороны восточной нашої вѣры противъ латиньству и инновѣрцамъ. До того братства належали зъ давна найзнаменитші мѣщане и купцѣ львѣвскіи, и найперші роды давной нашої русскаой шляхты, боярѣ, и потомки князѣвъ. Братство тое мало великѣ богатства, оно занималось издаваніемъ книгъ богослужебныхъ и всякихъ религіиныхъ и науковыхъ, и удерживало бурсу для бѣдной молодежи русскаой, котра тамъ обучалась въ пѣнію и уставахъ нашихъ церковныхъ. Коли-же шляхта наша перейшла на латиньство и спольщилась, и

его ѡтреклася, оно збѣднѣло, а въ часѣ воинъ козацкихъ и шведской пострадало много изъ своего имѣнія, но въ послѣднихъ часахъ имѣніе его за сеніора І. Хоминьского и те-перѣшного В. Ковальского зновъ значительно умножилось, и оно много причиняея своею печатнею и бурсою до просвѣщенія и добра русскаго народа въ Галичинѣ.

В. Що то есть „Народный Домъ“ ?

О. „Народный Домъ“ въ Львовѣ есть то великая камяниця, (до котрой прикуплено еще другихъ чотыре камяницъ) на мѣстци давнѣйшой академіи, котрой згарище вразъ съ старою церквою бывшихъ Театинѡвъ даровавъ русскому народови на вѣчнѣи часы цѣсарь Францъ Іосифъ. Русскій нарѡдъ складками по цѣломъ краю сложивъ около 200,000 зр., и обновивъ и украсивъ тѣи мурѣ за ревнымъ содѣйствомъ Михаила Куземского, Ивана Лотоцкого, Михаила Малиновского, и другихъ канониковъ львовскихъ и мѣрскихъ людей, а нынѣ даютъ тѣи камяницѣ великіи доходы изъ чиншу, и мѣститѣя въ нихъ наша русска библіотека, gabinеты, бѣднѣи ученики русскѣи, и дае заведеніе тое всякѣи запомоги на всякѣи

народно - русскій цѣли. Заведенію тому даровавъ г. Васькевичъ, властитель Бѣлки и Костенева коло Перемышлянъ тѣмъ добра на вѣчнѣ часы. Все то пѣдъ ревнымъ и мудрымъ зарядомъ того заведенія и его предсѣдателя кр. Іосифа Кульчицкого становить теперь великій ма етокъ, перевысшающій пѣль миліона зр. При заведенію тѣмъ есть еще и фондъ б. п. Михаила Качковского, состоящій изъ выше 60,000 зр., котрѣ покойный сей, великій народолубецъ, ѳтказавъ на русску литературу и газеты.

В. Що то есть воспиталище або бурса въ Коломыи ?

О. Воспиталище або бурса въ Коломыи есть то такое заведеніе, въ котрѣмъ бѣднѣ русскій ученики (сироты) наибѣльше изъ хлопского стану мають помешканье и харчъ, ходять до шкѣль, учатся пѣнія и устава церковного. Тое заведеніе существуете уже ѳтъ 12 лѣтъ, стоитъ пѣдъ управленіемъ братства церковного св. Михаила, мае свѣй власный дѣмъ, а удержуеся изъ добровѣльныхъ складокъ. Рѣкъ - рочне есть въ тѣмъ заведенію ѳтъ 12 до 20 бѣдныхъ ученикѣвъ.

В. Що то есть „Галицко-русская Матиця“ ?

О. Есть то общество въ Львовѣ, котрое издае книжки для просвѣщенія русскаго народа. Члены належащій до того общества платять 50 зр. ѡтъ разу, або по 5 зр. черезъ десять лѣтъ, за то получаютъ всѣ тымъ обществомъ издаваемі книжки.

В. Що то есть „Просвѣта“ ?

О. „Просвѣта“ то таке общество, котре занимается изданіемъ самыхъ простонародныхъ и школьныхъ дешевыхъ книжочъ, назначенныхъ для просвѣщенія русскаго народа.

В. Що то за общество „Академическій Кружокъ“ въ Львовѣ, а „Основа“ и „Съчь“ въ Вѣдни ?

О. То такі общества, що русскі академики, въ Львовѣ и въ Вѣдни соединилися для усовершенія въ наукахъ, плеканья русскои народности и взаимной помочи.

В. Що то за общество „Побратимъ“ ?

О. „Побратимъ“ то есть соединеніе русскихъ рукодѣльникѡвъ (ремѣсникѡвъ) и промышленникѡвъ въ Львовѣ, любящихъ свою русскую народнѡсть, для плеканья той народности и для взаимной помочи.

- В. Що то за общество „Помѣчь“ въ Подгайцяхъ?
- О. Общество „Помѣчь“ въ Подгайцяхъ, то соединеніе подгаецкихъ мѣщанъ для розширенія просвѣщенія и взаимной помочи. Общества такі повинні завязоватися по всѣхъ мѣстахъ нашихъ русскихъ въ Галичинѣ.
- В. Яке то завязуеся общество подъ именемъ „Михаила Качковского“ въ Коломыи?
- О. То общество завязуеся на то, щобы всѣми силами розширити науку, трудолюбіе и оцаднѣсть межи народомъ. До того общества повиненъ належати кождый письменный або письменный дѣти маючий русскій чоловѣкъ. Оно буде за що рочну вкладку ѳтъ каждого члена по 1 зр. выдавати книжки дуже поучительный, а чимъ бѣльше буде членѣвъ, тымъ бѣльше книжокъ буде можна издати кождого року.
-

Що Русинъ о своей вѣрѣ знати повиненъ?

- В. Якои ты вѣры?
- О. Я вѣры християньскои.

В. Чи всѣ христiяне одно вѣрують?

О. Черезъ непотребнi суперечки, черезъ зависть, черезъ нерозумъ, и черезъ иншую бѣду христiяне одну Христовую вѣру съ часомъ то въ семь то въ тѣмъ поперекручовали, и теперъ есть рѣзна христiянская вѣра, н. пр. католики, лютераны, кальвины и т. д.

В. Яка-жь есть Русинѣвъ вѣра, чи справедливая, чи перекручена христiянская?

О. Русины суть христiяне правовѣрнi, православнi, по гречески сказавши: католики.

В. Чому-жь Русинѣвъ христiянская вѣра есть правая?

О. Бо у насъ нема ничого перекрученого, лишь вся вѣра така, якъ святiи апостолы по Христовѣй науцѣ научали.

В. Отъ коли Русины христiянами?

О. Отъ року 980.

В. Якои-жь вѣры були Русины давнѣйше?

О. Давнѣйше були Русины вѣры поганьской, якъ и другiи народы, що давнѣйше правдивого Бога также не знали.

В. Отки Русины научилися Христовой вѣры?

О. Отъ Грековѣвъ, котрi въ сусѣдствѣ жидѣвъ

ского краю жили, где Христось народився, учивъ, и померъ на крестѣ.

В. А тѣ-жь Греки ѡтъ кого научилися Христовой вѣры?

О. Ѳтъ самыхъ святыхъ апостолѡвъ, особливо же ѡтъ святого верховного апостола Павла. Ось Коринѣяне, Галаты, Ефесеи, Филиппеи, Колосаи, Солуняне, до котрыхъ святыи апостоль Павло посланія писавъ, що на Службѣ Божѡй читаются, то були саміи греческии мѣщане.

В. Чи передъ рокомъ 980-тымъ на русскѡй земли о Христовѡй вѣрѣ ничего не було вѣдомо?

О. Есть памятка, що на русскую землю еще святыи апостоль Андрей приходивъ проповѣдати.

В. Яка тому причина, що Русины ѡтъ апостольскихъ часѡвъ еще не були христїянами?

О. Не мали свого письма; не мали книжной науки; не мали межи собою ладу; а еще до того розбѡйники народы дикунѡвъ нападали ихъ и непокоили разъ вразъ.

В. А якъ-же въ року 980-тѡмъ до того прїйшло, що Русины прїймили Христовую вѣру?

О. Тогда уже было близко отъ 100 лѣтъ наше письмо. Тогда Русины уже бралися до книжной науки. Тогда мали Русины уже своего, и то дуже славного князя, святого Владиміра Великого; уже були свои порядки, пошановокъ у другихъ народѣвъ.

В. Кто наше письмо уложивъ?

О. Стятый Кирило, и для того то письмо зовезя: кирилицею.

В. Чи той святой Кирило бувъ Русинъ?

О. Русинъ то не бувъ, но чоловікъ зъ побратимого намъ народа въ Солуню, въ тѣмъ самѣмъ, где святой верховный апостоль Павло научавъ, и заложивъ громаду христіяньску, до котрой потому писавъ посланія „къ Солуняномъ“.

В. Чи бувъ то ученый, той святой Кирило?

О. Ученый, и дуже ученый. Найзнатнѣйшии люде, царь, князь и самъ Папа римскій не кликали его инакше, лишь: Константиномъ философомъ. Онъ бо и бувъ профессоромъ философіи въ Царьгородѣ, где греческіи царь жили.

В. Чи онъ бувъ чоловікомъ свѣтскимъ?

О. Такъ, спершу бувъ свѣтскимъ, и мавъ имя: Константинъ. Но покинувъ профессорство,

пѣйшовъ въ черцѣ, назвався; Кириломъ, и трудився проповѣданьемъ Христовой вѣры до смерти, казавъ бо: Початокъ премудрости, Бога умѣти бояться.

В. Где ѡнъ померъ?

О. Въ Римѣ якъ перебувавъ у римского Папы.

В. Чи обходимъ коли его памятку?

О. Обходимъ 14-того февруарія.

В. Коли ѡнъ померъ?

О. Року 869-того 14-того февруарія.

В. Чи ѡнъ межи Русинами бувъ?

О. Ѣнъ учивъ разомъ съ своимъ старшимъ братомъ, стятимъ Меѡдіемъ, святого письма, и Христовой вѣры, и греческого набоженьства сусѣднїи, намъ побратимїи народы, то есть: Болгарь, на полудне ѡтъ насъ, и Моравцѣвъ на захѡдъ ѡтъ насъ.

В. Чи мы ему бѡльше ничего не завдячаемъ, тѡлько що письмо?

О. Книги тыхъ обохъ братїй, св. Кирила и св. Меѡдія, съ св. письмомъ и греческимъ набоженьствомъ, зъ греческого на русскїй языкъ переведенымъ, стали намъ въ бѡльшѡй пригодѣ, нежели якъ-бы тїи святїи брата сами були насъ учили; но ничего для насъ не

списали. Для того славить ихъ наша Русь своими же апостолами такъ, якъ и другіи славянскіи народы.

- В. Чи маемъ также памятку и св. Меѳодія?
- О. Онъ померъ 6-того апрѣля, но память его обходится 11-того мая.
- В. Якъ же Русины Христовую вѣру пріймили?
- О. Князь нашъ, св. Владиміръ Великій, окрестився, и за нимъ пѣйшовъ весь нарѣдъ.
- В. Чи маемъ яку памятку того крещенія русскаго народа?
- О. Водосвятіе въ день святыхъ мученикѣвъ Маккавеѣвъ, въ первый день Спасѣвки, то есть: 1-вого августа.
- В. Чи маемъ памятку св. Владиміра Великаго?
- О. Есть 15-того юлія.
- В. Чи були Русины для Христовои вѣры ѣтъ разу щирѣ?
- О. Все ѣтъ разу пѣйшло, якъ зъ воды.
- В. Въ котрѣмъ-же мѣстѣ бувъ початокъ христіаньскои проповѣди на Руси?
- О. Мѣсто Кіевъ есть матерью русскихъ церквей. Тамъ бувъ св. апостоль Андрей, и на горѣ крестъ поставивъ. Тамъ русскіи князѣ, хотяи еще не були христіанами, свое сѣда-

лице заложили. И ѿтамъ Христовая наука по всѣхъ русскихъ краяхъ розширилася. Тамъ въ Кіевскѣй горѣ, зъ давна русскіи черцѣ цѣлою громадою проживали въ пещерахъ земныхъ, плекаючи межи собою книжную науку, и прославляючи Царя небесного въ прехорошихъ набоженствахъ, котрѣ у нихъ николи не умолкали. И ти черцѣ особливо русскій нарѣдъ зо всѣхъ сторонъ въ Христовѣй вѣрѣ розлюбили. Найславнѣйші же изъ тыхъ черцѣвъ були, святіи: Антоній и Феодосій, печерскіи.

В. Чи обходимъ ихъ память?

О. Святого Антонія, 10-того юнія; а святого Феодосія, 3-того мая, коли и наша памятка знесеня панцины.

В. Чи були и які небезпеченства для христіяньскои вѣры на русскѣй землі?

О. Були и дуже великіи. Татары и Турки, напѣвъ дикуны магометаньскои вѣры, тяженью Русь розграбляли, и то довшій часъ. Ѳтъ такихъ вражихъ нападѣвъ русскій нарѣдъ очевидно збѣднѣвъ и дичѣвъ. Но Татарѣвъ побѣдили Русины въ конецъ, въ страшнѣй и лютоѣй вѣйнѣ на Кѣликовскѣмъ полю 1380-того

року. Тамъ-то тьма-тьма русскаго народа погнбло.

В. Чи маемъ яку памятку того?

О. Есть, а то поминальница въ субботу передъ святымъ Димитріемъ. Святой Димитрій, Велико-Мученикъ, бувъ зъ Солуня, зъ-ôтки то и святіи славянскіи апостолы: Кирило и Меодій походили. Мѣсто Солунь, почитало св. Димитрія все за своего заступника и молитвенника у Бога. И за такого заступника своего и молитвенника у Бога почитали св. Димитрія и святіи славянскіи апостолы: Кирило и Меодій до кôнца своего житья. Димитріемъ звався князь русскій, котрый Русинами въ битвѣ на Куликовскôмъ полю доводивъ, и въ субботу передъ святымъ Димитріемъ Татаръ побѣдивъ. Для того то тая поминальница. Она зовеса „родительскою“ бо то наша чисто-русская поминальница—за Русинôвъ въ вôйнѣ напротивъ Татаръ на Куликовскôмъ полю погнбшихъ.

В. Съ Турками же Русины якъ опоралися?

О. Побивши Татаръ на голову, уже потому съ Турками лекше Русины дали си раду; и уже

тогда съ Турками страшенныхъ такихъ битокъ не бывало, лишь поменьшии.

В. Кому Русины признають то, що Татарь и Туркѡвъ потлумили ?

О. Русины признають то своей християньскѡй вѣрѣ.

В. Чи есть у насъ на то яка памятка ?

О. Есть—а то мѣсяць пѡдъ крестомъ на церквѣ.

В. Якъ-же то розумѣти ?

О. Татары и Турки були и есть вѣры магометаньской. А въ тѡй вѣрѣ на церквахъ ставится все серповатый мѣсяць якъ на християньскихъ церквахъ крестъ. Отже крестъ на серповатѡмъ мѣсяцю значить: що християньская вѣра побѣдила магометаньскую.

В. Чи знали Русины за латинникѡвъ тогда, якъ крестилися ?

О. Знали, та еще и якъ знали. Латинники присылали до святого Владимѣра своихъ послѡвъ съ запрошеньемъ, чтобы Русины прїимили ѡтъ нихъ християньскую вѣру.

В. А якъ-же то сталося, що Русины Христоую вѣру прїимили ѡтъ Грекѡвъ а не ѡтъ Латинникѡвъ ?

О. Святыи Владимѣръ недаремно Великимъ на-

зываетъ. Онъ сказавъ: У Греко́въ и у Латиннико́въ вѣра одна католическая, правая. Но и́нші порядки, и набоженъство неоднакое. И по́славъ своихъ послѣвъ, щобы ту и ту на мѣстци придивилися порядкамъ и набоженъству. Послы повернувши, рассказали св. Владимірови, якѣ порядки у Латиннико́въ, а якѣ у Греко́въ, и сказали, що якъ були въ греческо́й церквѣ на набоженъствѣ, то здавалося имъ, що они въ небѣ, не на земли. И святы́й Владиміръ, роздумавши все въ своей княжеско́й радѣ хорошо, выбравъ для Русино́въ греческіи церковніи установы, и греческое набоженъство.

В. Чи повинні мы любити нашъ греко-русскій обрядъ?

О. Мы повинні и любити и шанувати нашъ греко-русскій обрядъ, и николи его не перемѣняти на латинський для того, що церковь наша есть святою матерью нашою, а кто матери ѓтрѣкаеся, того Богъ не благословить.

В. Чи добре зробили тіи Русины, що свого обряду ѓтреклися, и перейшли на латинський?

О. Не добре, и то було причиною великои бѣды, котра еще до теперь тягнесь, що зробилася

ненависть межи дѣтьми одного народа, а зъ той ненависти користали вороги наши.

В. Що то есть унія?

О. Унія значить соединеніе. Зъ початку всѣ христіяне були одно, потомъ роздѣлилися, бо повстали всякіи рѣзниці въ науцѣ. Церковь греческа ѣдѣлилася ѣтъ церкви римской, не хотячи узнати папу римского яко голову всѣхъ христіянъ. У насъ завели унію, то значить, привели нашихъ отцѣвъ до того, що они узнали папу римского головою церкви, но вымовили собѣ, щобы всѣ обрядки нашѣ русскѣ остались въ цѣлости.

В. Чи унія принялася въ цѣлѣмъ молорусскѣмъ народѣ?

О. Принялася пѣдъ панованьемъ польскимъ въ бѣльшой части малорусского народа, но року 1839 Русины въ Россіи на Подѣлю и Вольню и Литвѣ ѣтъ неѣ ѣтпали, а теперь есть унія лишь у насъ въ Галичинѣ, въ Угорщинѣ и въ одной епархіи холмской въ Россіи.

В. Кѣлько уніятскихъ епархіѣ есть у насъ въ Галичинѣ?

О. Есть двѣ: львѣвская и перемыская.

- В. Кѣлько уніятскихъ русскихъ епархій есть въ Угорщинѣ?
- О. Есть также двѣ: пряшевская и мункачевская.
- В. Чи суть въ Австріи и православніи, або неуніяты-Русины?
- О. Суть на Буковинѣ.
- В. Якъ Русины повинні жити съ людьми другои якои вѣры?
- О. Повинні всѣхъ яко ближнихъ любити, но ани ѡтъ своего ѡтступити, ани своего другимъ накидати не повинні. Особенно межи христіянами всѣми всякого обряда повинна бути любовь и миръ.
-

Природознаніе.

- В. Що еще каждый просвѣщенный человекъ повиненъ знати, щобы мѡгъ на свѣтѣ щастливо и пріятно жити?
- О. Повиненъ мати науку о предметахъ або тѣлахъ и силахъ природы
- В. Що то суть за предметы або тѣла природы?
- О. Все, що видимо, и смыслами нашими

сподаркою сполученыхъ, на пр. господарской хеміи, механики, ветеринаріи.

В. До чого служитъ наука хеміи?

О. Наука хеміи служитъ до того, щобы розпѣзнати, зъ чого складаеся нашъ грунтъ, якій его власности, чимъ и якъ его справляти, яке збѣжье и яка паша на немъ наилучше рости може, и наибѣльшій дасть выдатокъ!

В. До чого служитъ наука механики?

О. До розпѣзнанія, якій наилучшій орудія господарскій, щобы меньшими силами бѣльше и лучшей работы зробити.

В. До чого служитъ наука ветеринаріи?

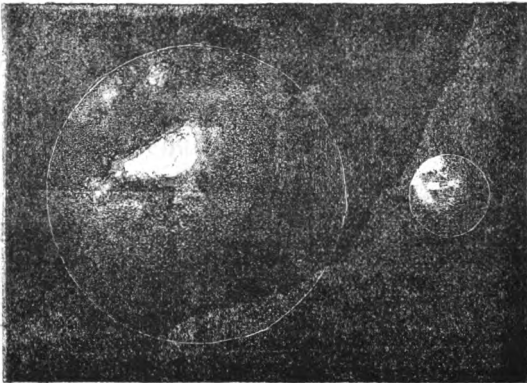
О. До того, щобы знати, що потребуе худоба, щобы була здорова и якъ наибѣльшій дохѣдъ намъ дала, а въ разѣ слабости, якими лѣвками ея лѣчити въ рѣзнихъ випадкахъ.

Русино, Русине! всего учися, все знай, и до смерти учися, и другому науку передай, абы она ишла ѳтъ села до села, ѳтъ хаты до хаты, а при тверезости, праць и науць буде гараздъ, и всякое добро!

Куля земска.

См. стр. 26.

Порѣвнанье величины мѣсяца и землѣ.

См. стр. 28.

Расы людей. См. стр. 31.

Монгольская.

Египетская.

Малайская.

Амеркaнська.

Ескимо.

**Преподобный Несторъ, першій русскій
лѣтописецъ.**

См. стр. 45.

Св. Володимиръ, князь русскій.

см. стр. 53.

Великій князь Володимірь Мономахъ.
см. стр. 61.

Князь Романъ Мстиславичъ.

см. стр. 66.

Галицкій князь Данило.

см. стр. 71.

Галицкій князь Левъ.

см. стр. 73.

Гетманъ Богданъ Хмѣльницкій.

см. стр. 87.

Цѣсарь Іосифъ II.

см. стр. 105.

Цѣсарь Францъ Иосифъ I.

см. стр. 107.

Св. Кирилль и Меѳодій.

см. стр. 121.

